

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Adéla Bráchová

**Němečtí Zelení na pozadí vnitrostranických
sporů**

Konkretizace na příkladu války v Kosovu

Bakalářská práce

Praha 2016

Autor práce: **Adéla Bráchová**

Vedoucí práce: **PhDr. Pavel Dvořák**

Rok obhajoby: 2016

Bibliografický záznam

BRÁCHOVÁ, Adéla. *Němečtí Zelení na pozadí vnitrostranických sporů- Konkretizace na příkladu války v Kosovu*. Praha, 2016. 61 s. Bakalářská práce (Bc.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut mezinárodních studií. Katedra německých a rakouských studií. Vedoucí bakalářské práce práce PhDr. Pavel Dvořák.

Abstrakt

Tato bakalářské práce se zabývá vnitrostranickou problematikou německé politické strany Zelení, kterou konkretizuje na vnitrostranickém sporu ohledně ozbrojeného nasazení SRN ve válce v Kosovu. Autorka při tom zvolila metodu jednopřípadové studie, která zohledňuje široký kontext této problematiky. Během prvních dvou kapitol práce ilustruje vývoj Zelených a jejich různých vnitrostranických proudů, které zapříčinily časté nejednotné vystupování strany. Práce ukáže, jak se vnitrostranická problematika stala rozhodující při etablování Zelených v politickém systému. Následně ji v třetí kapitole konkretizuje na příkladu války v Kosovu, během níž se armáda SRN účastnila bojového nasazení v rámci skupiny NATO. Zelení v tomto období působili ve spolkové vládě, čímž byl konfliktní potenciál uvnitř strany posílen. V rámci vyhocené situace se museli rozhodnout, zda vládní kurs podpoří a budou tak jednat v rozporu se svým tradičním radikálním pacifismem, či zda na vládním kursu setrvají, aby neohrozili své fungování ve vládě. Cílem práce je odpovědět na otázky, zda Zelení, i přes tento vyhrocený vnitrostranický spor, dokázali dále jako vládní strana fungovat a zda je jejich rozhodnutí z hlediska jejich zásad a hodnot obhajitelné. Práce dále představí i hlavní vnitrostranické proudy a v rámci dané kritické situace vyhodnotí jejich vliv na stranu.

Abstract

This bachelor thesis deals with the internal problems of the German political party “The Greens” with the focus on the inner party dispute concerning the combat deployment of the GFR in the Kosovo war. The author chose the method of the one case study taking into consideration the wide context of that problem. In the first two chapters the thesis illustrates the development of the Greens in the political system. It is going to

demonstrate how those inner party problems became decisive when anchoring the Greens into the political system. Then, in the third chapter, it makes it concrete on the example of the war in Kosovo during which the army of the FRG participated in the combat deployment within the NATO group. The party was at that time a member of the German government due to which the conflict potential was strengthened. In respect of the escalated situation it had to decide if it was going to support the governmental course and thus it would act in contradiction to its traditional radical pacifism or if it was going to stay on the governmental course in order not to jeopardize the functioning of the party in the government. The aim of this thesis is to answer the questions if the Greens were, in spite of this escalated dispute, able to continue to work as the governmental party and if their decision can be justifiable from the point of view of their principles and values. Above that the thesis is going to present the main streams inside the party and it is going to evaluate their impact on the party in respect of the existing critical situation.

Klíčová slova

Zelení v SRN, vnitrostranický spor, Bielefeld, Kosovo, bojové nasazení, pacifismus

Keywords

The Green party in the FRG, inner party dispute, Bielefeld, Kosovo, combat deployment, pacifism

Rozsah práce: 89 072 znaků

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval/a samostatně a použil/a jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne

Adéla Bráchová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu své bakalářské práce panu PhDr. Pavlu Dvořákovi za cenné rady a připomínky během konzultací. Dále pak vedoucímu bakalářského semináře panu PhDr. Tomášovi Nigrinovi za užitečné komentáře při zpracování finální verze projektu. Můj dík patří i pracovníkům v *Grünes Archiv* za poskytnutí primárních dokumentů, které mi byly během práce nápomocné. V neposlední řadě bych ráda poděkovala své rodině a nejbližším za psychickou podporu během psaní práce.

PROJEKT BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Jméno:

Adéla Bráchová

E-mail:

adela.brachova@gmail.com

Semestr:

5., zimní

Akademický rok:

2015/2016

Název práce:

**Strana zelených v Německu jako vládní aktér na pozadí vnitrostranických sporů
Konkretizace-válka v Kosovu**

Předpokládaný termín dokončení (semestr, školní rok):

6., 2015/2016

Vedoucí bakalářského semináře:

PhDr. Tomáš Nigrin, Ph.D.

Vedoucí práce (není povinné):

PhDr. Pavel Dvořák

Zdůvodnění výběru tématu práce (5 řádek):

Téma jsem si vybrala ze zájmu o tzv. „zelenou“ politiku a z toho důvodu, že právě němečtí Zelení představují jednu z neúspěšnějších stran svého druhu na světě. Strana je zajímavá nejen tím, že přímo působila ve vládě a je delší dobu zastoupena v německém Spolkovém sněmu, ale také svou vnitrostranickou strukturou, která ještě nebyla v české literatuře dostatečně analyzována. Strana v Německu vznikla na základě sloučení několika hnutí, které jsou nyní přítomny v rámci proudů a které zapříčiňují časté spory uvnitř strany. Pro lepší ilustraci tohoto jevu poslouží příklad vnitrostranického sporu o účast SRN na válce v Kosovu, který byl vybrán na základě jeho vážnosti a pozdějšího významu pro Zelené.

Předpokládaný cíl (5 řádek):

hypotéza: Zelení se na základě vnitrostranických konfliktů museli hned od začátku své účasti na vládě potýkat s problémy týkající se bezpečnostní a zahraničně politické problematiky. Vlivem jednotlivých aktérů a aktuální situace byla strana nucena se vnitrostranicky sjednotit a přiklonit se spíše k reálně politickému směru, aby tak neohrozila existenci vlády a mohla dále přímo působit v boji za mír v Kosovu.

výzkumná otázka: Dokázali Zelení i přes vnitrostranický spor spojený s válečným konfliktem v Kosovu dále fungovat jako jednotná politická strana? Jaké proudy uvnitř Zelených hrály v tomto období největší roli a které se pak dokázaly nejvíce prosadit? Lze ozbrojené nasazení armády SRN ve válce v Kosovu v rámci politiky Zelených obhájit?

Cílem práce je dokázat, že Zelení, ač byli už od začátku svého vzniku konfrontováni vnitrostranickými spory a nejednotným směrem, dokázali kritickou situaci uvnitř strany vyřešit a neohrozit tak fungování vlády SRN. Práce představí jednotlivé proudy uvnitř strany, které se postupně vyvíjely a sehrály pak v

pozdějším fungování strany důležitou roli. Práce si navíc klade za cíl zjistit, zda rozhodnutí o přístupu k válce v Kosovu můžeme v rámci politiky Zelených obhájit a shrnout důsledky tohoto rozhodnutí v rámci jejich pozdějšího fungování.

Základní charakteristika tématu (10 řádek):

Práce se především soustředí na vnitrostranickou problematiku strany, kterou popíše v rámci kontextu vývoje strany. Zelení jsou už od svého počátku rozděleni na několik proudů, které se postupem času vyvíjely a zapříčinily časté nejednotné vystupování strany. Práce ukáže, jak se vnitrostranická problematika stala rozhodující při etablování Zelených v politickém systému. Její hlavní část se především soustředí na konfliktní téma nasazení německých jednotek v Kosovu, kterému musela strana ihned po svém nástupu do vlády čelit. Dále poukáže na rozdílné proudy uvnitř strany, představí jejich hlavní představitele a na základě primárních zdrojů zanalyzuje výchozí situaci Zelených. Na základě dalšího vývoje a změn ve straně zanalyzuje důsledky a dopady rozhodnutí ohledně přístupu k válce v Kosovu.

Předpokládaná struktura práce (10 řádek):

--Úvod

1) Historický úvod

Krátké uvedení do tématu. Krátce popsán vznik strany na základě sloučení několika různých hnutí.

2) Proudů uvnitř Zelených a první vnitrostranické konflikty

- rozdělení konfliktů do osmi časových fází

- v každé fázi představen daný konfliktní potenciál a vývoj strany

3) Vnitrostranický spor strany Zelených na konkrétním příkladu Kosovo

- Výchozí situace Zelených v dané kritické situaci

- Vnitrostranický spor - účast na ozbrojeném válečném konfliktu

- Vyústění – výsledek a vliv pro další fungování strany

-Závěr

Základní literatura (10 nejdůležitějších titulů):

Egle, Christoph, Reimut Zohlnhöfer, und Tobias Ostheim. *Das rot-grüne Projekt Eine Bilanz der Regierung Schröder 1998-2002*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2003.

Fischer, Joschka. *Die rot-grünen Jahre: deutsche Außenpolitik : vom Kosovo bis zum 11. September*. Köln: Kiepenheuer, 2007.

Gritsch, Kurt. *Nie wieder Krieg (ohne uns)!: Die Rolle von Grünen, Linken und Medien im Kosovo-Krieg*. Heise Medien, 2015.

Güllner, Manfred. *Die Grünen: Höhenflug oder Absturz?*. Freiburg: Herder, 2012.

Klein, Markus, and Jürgen W Falter. *Der lange Weg der Grünen: eine Partei zwischen Protest und Regierung*. Originalausg. München: C.H. Beck, 2003.

Kleinert, Hubert. *Aufstieg und Fall der Grünen: Analyse einer alternativen Partei*. Bonn: J.H.W. Dietz, 1992.

Nishida, Makoto. *Strömungen in den Grünen (1980-2003): Eine Analyse über informell-organisierte Gruppen innerhalb der Grünen*, Münster: Lit, 2005.

Prantl, Heribert. *Rot-grün: eine erste Bilanz*. Hamburg: Hoffmann und Campe, 1999.

Volmer, Ludger. *Die Grünen und die Außenpolitik, ein schwieriges Verhältnis: eine Ideen-, Programm- und Ereignisgeschichte grüner Außenpolitik*. 1. Aufl. Münster: Westfälisches Dampfboot, 1998.

Volmer, Ludger. Die Grünen: von der Protestbewegung zur etablierten Partei : eine Bilanz. 1. Aufl. München: Bertelsmann, 2009.

Wolfrum, Edgar. Rot-Grün an der Macht: Deutschland 1998-2005. München: C.H. Beck, 2013.

Switek, Niko. Bündnis 90/Die Grünen: Koalitionsentscheidungen in den Ländern. 1. Auflage. Die politischen Parteien der Bundesrepublik Deutschland. Baden-Baden: Nomos, 2015.

Podpis studenta a datum

Schváleno	Datum	Podpis
Vedoucí bakalářského semináře		
Garant oboru		

Obsah

ÚVOD.....	2
1. HISTORICKÝ ÚVOD.....	8
2. VNITROSTRANICKÉ KONFLIKTY UVNITŘ ZELENÝCH.....	10
2. 1. <i>Vznik a založení strany (od 70. let do 1980)</i>	11
2. 2. <i>Levicová dominance (1981–1984)</i>	12
2. 3. <i>„Fundí-Realo“ kontroverze (1984–1988)</i>	14
2. 4. <i>Reálně politický zlom (1988–1989)</i>	15
2. 5. <i>Dvojitě sjednocení (1990–1991)</i>	16
2. 6. <i>Reálně politická dominance (1992–1998)</i>	17
2. 7. <i>Krok zpět: Magdeburg (1998)</i>	18
2. 8. <i>První červeno-zelená koalice (1998–2002)</i>	20
3. VNITROSTRANICKÝ SPOR STRANY ZELENÝCH NA KONKRÉTNÍM PŘÍKLADU VÁLKY V KOSOVU	23
3. 1. <i>Výchozí pozice Zelených</i>	25
3. 2. <i>Bielefeld jako eskalace vnitrostranického konfliktu</i>	32
3. 3. <i>Důsledky Bielefeldu</i>	38
3. 3. 1. <i>Odklon od programového vymezení strany</i>	38
3. 3. 2. <i>Důvody k rozhodnutí strany</i>	39
3. 3. 3. <i>Vnitrostranické důsledky</i>	40
3. 3. 4. <i>Programové důsledky</i>	41
ZÁVĚR	45
SUMMARY	48
SEZNAM ZKRATEK	50
POUŽITÁ LITERATURA.....	51
SEZNAM PŘÍLOH.....	60

Úvod

„Zelení se vždy v zahraniční politice orientovali na dvě hlavní linie: demilitarizaci politiky a zřeknutí se násilí, stejně tak jako zachování a prosazování lidských práv; tyto dvě konfliktní linie stojí při zhodnocení konfliktu v Kosovu proti sobě“.¹

Toto prohlášení bylo předneseno předsednictvem Zelených² na stranickém sjezdu 15. května 1999 v Bielefeldu, na němž se měl vyřešit spor uvnitř Zelených, který se týkal vojenského nasazení SRN ve válce v Kosovu. Přítomné vnitrostranické proudy k němu zastávaly rozdílné názory, které vedly k neshodám uvnitř strany. Vzhledem k eskalující situaci na Balkáně a neúčinnosti dosavadního vojenského nasazení v rámci NATO, se vnitrostranické spory přiosťrovaly. Tento interní konflikt vyvrcholil na daném stranickém sjezdu v Bielefeldu a představoval jeden z největších vnitrostranických konfliktů v historii Zelených vůbec.

Vnitrostranické spory doprovází Zelené už od dob jejich založení až po dnešek. To pramení z toho, že strana vznikla z různých hnutí, která se mezi sebou ideologicky i názorově lišila. Když se v roce 1998 Zelení poprvé účastnili vlády na spolkové úrovni, byl tento vnitrostranický konfliktní potenciál posílen. Strana se musela zodpovídat nejen své členské základně a voličům, ale také jednotlivým vládním aktérům. K hlavnímu vnitrostranickému konfliktu došlo, když vláda, sestavená z SPD a Zelených, de facto souhlasila možným nasazením ozbrojených sil SRN ve válce v Kosovu a jednala tak proti jednomu ze základních vymezení Zelených, konkrétně proti dodržení radikálního pacifismu.

¹ V německém originále: „BÜNDNIS 90/DIE GRÜNEN haben sich in ihrem Verständnis von Außenpolitik immer an zwei Grundlinien orientiert: Entmilitarisierung der Politik und Absage an Gewalt sowie Wahrung und Durchsetzung der Menschenrechte. Diese beiden Grundlinien geraten bei der Bewertung des Kosovo-Konfliktes in einen Zielkonflikt.“, viz.: Předsednictvo Zelených, Požadavek: „Frieden für die Menschen vereinbaren! Für einen Frieden im Kosovo, der seinen Namen zu Recht trägt“, 2. Außerordentliche Bundesversammlung Seidensticker-Halle in Bielefeld, 13. květen 1999. Uchováno v *Archiv Grünes Gedächtnis*, Berlín, SRN, 4. (přeloženo autorkou).

² Podle pravopisné normy ústavu českého jazyka, občas se v médiích často setkáváme s chybným názvem „Strana zelených“. Pravopisná norma vychází z německého překladu „Bündnis 90/die Grünen“, při čemž se „Büdnis 90“-spojení 90 nepřekládá. Naopak forma psaní „Strana zelených“ představuje českou politickou stranou vycházející z podobné ideologie.

Zelení tak byli hned od začátku své účasti ve vládě konfrontováni s jedním z největších vnitrostranických sporů od dob jejich existence. Stáli před dilematem, zda se jako politická strana přizpůsobí zahraničnímu vládnímu kurzu, či zda nadále setrvají na svých původních hodnotách vyznávajících radikální pacifismus. Navíc v tomto sporu sehrála roli i otázka, na kolik by takovýto radikální pacifismus či rozhodnutí Zelených obecně měly na řešení dané situace vliv.

Bakalářská práce bude na daném vnitrostranickém sporu ohledně nasazení SRN ve válce v Kosovu konkretizovat vnitrostranickou problematiku uvnitř Zelených. Hlavní výzkumné otázky bakalářské práce zní: Dokázali Zelení i přes tento vnitrostranický spor spojený s válkou v Kosovu nadále fungovat jako jednotná politická strana? Jaké proudy uvnitř Zelených hrály v tomto období největší roli a které se pak dokázaly nejvíce prosadit? Lze nasazení Německa ve válce v Kosovu v rámci politiky Zelených obhájit?

Práce si klade za cíl na dané otázky odpovědět a dokázat, že Zelení, ač byli už od začátku svého vzniku konfrontováni s vnitrostranickými spory, se dokázali v kritické situaci sjednotit a neohrozit tak své další fungování a červeno-zelenou koalici. Jako vhodná metoda pro zodpovězení těchto výzkumných otázek byla zvolena metoda jednopřípadové studie, přičemž práce zohlední široký kontext této problematiky. Nejprve uvede do historických souvislostí vzniku strany. Po té konkrétně představí jednotlivé spory mezi vnitrostranickými proudy. Práce přitom definuje proudy podle Makoto Nishido jako jednotlivá uskupení ve straně, která spojuje stejný ideologický základ, jež však nemají společnou organizační strukturu.³ Dále pracuje s pojmem stranické „křídlo“, které rovněž podle této autorky chápe jako „nadřazený pojem pro různá vnitrostranická uskupení“.⁴

V médiích se často setkáváme se simplifikací vnitrostranického konfliktu na spor mezi pouhými dvěma proudy, a to reálně politickým pravicovým křídlem strany zvaným „Realos“ a fundamentálně orientovaným levicovým křídlem zvaným „Fundis“.

Pro lepší znázornění vnitrostranické kontroverze, která stranu doprovází od jejího založení, jsou představeny jednotlivé vnitrostranické proudy a vnitrostranické

³ Makoto Nishida, *Strömungen in den Grünen (1980-2003): eine Analyse über informell-organisierte Gruppen innerhalb der Grünen* (Münster: Lit, 2005), 24–25.

⁴ Ibid.

konflikty, které práce rozdělila do osmi fází⁵: 1. Vznik a založení strany (od 70. let až do roku 1980), 2. Eko-socialistická dominance (1981–84), 3. „Fundi-Realos“ kontroverze (1984–1988), 4. Reálně politický zlom (1988–1990), 5. Dvojitě sjednocení (1990–1992), 6. Reálně politická dominance (1992–1998), 7. Krok zpět: Magdeburg (1998) a 8. První červeno-zelená koalice (1998–2002).⁶

Spory uvnitř strany můžeme navíc rozdělit do dvou hlavních konfliktních linií. První linie konfliktu je spojená se spory ohledně účasti Zelených ve vládě a jejich schopností přizpůsobit se reálné politické situaci. Druhá hlavní linie konfliktu, která je pro vymezení této práce primární, představuje pak spor ohledně pacifistického zaměření strany, přičemž chápání pacifismu můžeme rozdělit na dva hlavní přístupy. První přístup, který většina strany do doby svého založení (1980) vyznávala, je tzv. „radikální“⁷ či „prostředkový“⁸ pacifismus, který za žádných okolností netoleruje nasazení zbraní či násilí a schvaluje pouze civilní prostředky jako řešení konfliktních situací.⁹ Ve straně byl ale později přítomen i tzv. „účelový“ pacifismus, který použití síly jako prostředku pro zachování míru ve společnosti schvaloval a který se s vývojem strany prosadil více do popředí.¹⁰

V samotné analytické části jednopřípadové studie bude představen konkrétní vnitrostranický spor ohledně nasazení SRN ve válce v Kosovu. Tento konflikt byl zapříčiněn rozdílným vnímáním pacifismu v rámci jednotlivých proudů. Daný ilustrační příklad byl vybrán především ze dvou důvodů. Prvním byla důležitost této problematiky v celkovém zahraničně-bezpečnostním kontextu. Vyslání německých jednotek do války v Kosovu (28. únor 1998 – 10. červen 1999) představovalo první ozbrojené nasazení,¹¹ na kterém se SRN po 2. světové válce podílela. Druhým důvodem byl pozoruhodný fakt, že k tomu došlo právě během vlády nové koalice Zelených a SPD

⁵ Práce se přitom orientuje na základě modelu sestaveným Markusem Kleinem a Jürgenem W. Falterem představený v jejich knize: *Der lange Weg der Grünen: eine Partei zwischen Protest und Regierung*, více viz tamtéž strana 64–72.

⁶ Markus Klein a Jürgen W. Falter, *Der lange Weg der Grünen: eine Partei zwischen Protest und Regierung*, Originalausg. (München: C.H. Beck, 2003), 68.

⁷ Ludger Volmer, *Die Grünen und die Außenpolitik, ein schwieriges Verhältnis: eine Ideen-, Programm- und Ereignisgeschichte grüner Außenpolitik*, 1. Aufl. (Münster: Westfälisches Dampfboot, 1998), 495.

⁸ Christian Otto, *Die Grünen und der Pazifismus*, Wissenschaftliche Beiträge aus dem Tectum-Verlag Reihe Politikwissenschaften 48 (Marburg: Tectum-Verl, 2011), 22.

⁹ Gertrud Brücher, *Pazifismus als Diskurs* (Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften / GWV Fachverlage GmbH, Wiesbaden, 2009), 22–23.

¹⁰ Brücher, *Pazifismus als Diskurs*, 90.

¹¹ Nutno dodat, že například PhDr. Jan Ryjáček ve své disertační práci už jako první účast SRN na ozbrojených zahraničních misích uvádí operaci Deliberate Force v roce 1994. Blíže viz: Jan Ryjáček, *Spolkový sněm a nasazení ozbrojených sil v zahraničí*, Disertační práce (Praha: Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut mezinárodních studií; 2008), 210.

(Sozialdemokratische Partei Deutschlands), při čemž šlo o vůbec první účast Zelených ve vládě na celoněmecké úrovni. Jsem si vědoma složitosti této problematiky a důležitosti tohoto konfliktu v rámci celosvětového zahraničně-politického diskursu, avšak vzhledem k omezenému prostoru bakalářské práce se primárně soustředím na roli Zelených v tomto konfliktu.

Pro zodpovězení výzkumné otázky bude v rámci daného příkladu zohledněn široký kontext tohoto sporu. Práce tak představí tehdejší program strany, stejně tak jako pozice jednotlivých proudů k dané problematice. Na tomto základě budou na závěr zhodnoceny důsledky rozhodnutí Zelených ohledně stanoviska k nasazení ozbrojených sil SRN v Kosovu.

Bakalářská práce je strukturována do tří kapitol. První kapitolu představuje krátký historický úvod, který popisuje vznik politické strany Zelených. Tato úvodní část slouží k tomu, aby ilustrovala, že vnitrostranické konfliktní situace doprovází Zelené už od jejich počátků. Druhá kapitola se zabývá vývojem vnitrostranických proudů a jejich konfliktů, které rozdělila do již zmíněných osmi fází. Chronologicky je tak popsán vznik a zánik či případné sloučení jednotlivých proudů stejně tak jako i jejich charakteristika, z jejíž rozdílnosti vyplývá vnitrostranický konfliktní potenciál. V každé z osmi fází jsou na základě historického kontextu představeny jednotlivé konfliktní situace stejně tak jako proudy, které během nich sehrály určující roli.

Třetí kapitola představuje detailnější ilustraci vnitrostranické problematiky Zelených. K tomu byl zvolen konkrétní spor ohledně nasazení ozbrojených sil SRN v Kosovu. Práce v rámci této kapitoly krátce uvede do historicko-politického kontextu války v Kosovu. Poté se zaměří na výchozí pozici Zelených. Charakterizuje tehdy přítomné proudy uvnitř strany a představí jejich rozdílná stanoviska k dané situaci, které zapříčinila tehdejší vyhocený vnitrostranický konflikt. Tento eskaloval na stranickém sjezdu v Bielefeldu, jenž je v třetí kapitole následně analyzován. Na něm měla rozhodnout o jednotném přístupu k dané situaci. Toto rozhodnutí bylo podmíněno další účastí Zelených ve vládě a vymezovalo se proti tradičním stranickým hodnotám. Straně reálně hrozilo, že se vzhledem k napjaté situaci rozpadne a bude znemožněna její účast v červeno-zelené koalici. V závěru tak práce analyzuje důsledky daného rozhodnutí na další fungování Zelených.

Zhodnocení pramenů a literatury

V první i v druhé kapitole práce je primárním zdrojem hlavně sekundární literatura. Vzhledem k tomu, že se česká literatura příliš problematikou německých Zelených nezabývá, byla použita hlavně literatura německá.¹² Konkrétně se práce opírá například o díla Joachima Raschkeho¹³ či Markuse Kleina a Jürgena W. Faltera.¹⁴ Dále pak i o díla autorů, kteří byli zároveň i členy strany, při čemž si je autorka vědoma možného subjektivního zabarvení jednotlivých děl. Přesto tato díla obsahují důležité a cenné informace, se kterými autorka pracovala.¹⁵ Navíc právě i postoj jednotlivých aktérů k dané problematice je pro práci vzhledem k jejímu výzkumu vnitrostranické problematiky důležitý.

V druhé kapitole, koncentrované na vnitrostranickou problematiku, bylo rozdělení proudů převzato ze studie od Silke Mende¹⁶ a Makoto Nishido.¹⁷ Tyto proudy pak byly následně zasazeny do osmi fází vnitrostranických sporů. Pro lepší orientaci byl sestaven i graf, který znázorňuje vývoj jednotlivých proudů uvnitř strany. Jejich názvy jsou přeloženy podle autorky, názvy v němčině jsou však vždy uvedeny v poznámkách pod čarou.¹⁸

Ve třetí kapitole práce vychází především z primární literatury, jako například ze stranického¹⁹ a volebního programu²⁰ Zelených či jejich koaliční smlouvy s SPD.²¹ Pro lepší ilustraci vnitrostranického konfliktu a přístupu Zelených k válečné situaci v Kosovu se práce též opírá o prohlášení strany či prepisy stranických sjezdů Zelených.

¹² Víceméně ale můžeme uvést autory, kteří se němečtím Zeleným věnují na obecné úrovni. Takovým autorem je například autor Pavel Pečínka a jeho dílo: *Zelená zleva*. Tento autor se obecně hlavně zabýval českou Stranou zelených.

¹³ Konkrétně: *Die Grünen: wie sie wurden, was sie sind* (Köln: Bund-Verlag, 1993) a pozdějšího díla, které vzniklo ve spolupráci s Achimem Hurrelmannem: *Die Zukunft der Grünen: „So kann man nicht regieren“*, (Frankfurt ; New York: Campus, 2001).

¹⁴ Konkrétně jde o jejich dílo: *Der lange Weg der Grünen: eine Partei zwischen Protest und Regierung*, (München: C.H. Beck, 2003).

¹⁵ Byly tak zvoleny například díla Ludgera Volmera (*Die Grünen: von der Protestbewegung zur etablierten Partei: eine Bilanz; Die Grünen und die Außenpolitik - ein schwieriges Verhältnis*) či Huberta Kleinerta (*Von Protest zur Regierungspartei: die Geschichte der Grünen*).

¹⁶ „*Nicht rechts, nicht links, sondern vorn*“: *eine Geschichte der Gründungsgrünen* (München: Oldenbourg, 2011).

¹⁷ *Strömungen in den Grünen (1980–2003): eine Analyse über informell-organisierte Gruppen innerhalb der Grünen*

¹⁸ V nejasných případech se autorka obrátila například na profesní překladatele. Tyto názvy mají však pouze sloužit pro lepší srozumitelnost i čtenářům, kteří německy nehovoří. Neusilují o to stát se jednotnou a stálou českou variantou.

¹⁹ Die Grünen, Das Bundesprogramm 1980 (Saarbrücken: 1980); Bündnis 90/Die Grünen, Grundsatzprogramm, „Zukunft ist grün!“ (Berlin: 2002).

²⁰ Bündnis 90/Die Grünen, Programm zu Bundestagswahl 1998, „Grün ist der Wechsel“ (Berlin: 1998).

²¹ Bündnis 90/Die Grünen a SPD, Koaliční smlouva mezi Bündnis 90/Die Grünen a SPD, „Aufbruch und Erneuerung – Deutschlands Weg ins 21. Jahrhundert“ (Berlin: 1998).

Dané materiály byly obstarány s pomocí Grünes Archiv v Berlíně, který je autorce zprostředkoval. Při výpovědích jednotlivých členů Zelených byla podkladem jejich konkrétní prohlášení, která veřejně prezentovali například v rámci svého proslovu na zmíněném stranickém sjezdu v Bielefeldu či v rozhovorech pro média.²²

²² Vzhledem k tematickému vymezení Zelených jsou často přítomny i v alternativních publikačních zdrojích, proto byly pro tuto případovou studii brány v potaz.

1. Historický úvod

Němečtí Zelení jsou politickou stranou, která se na základě vlastní iniciativy dokázala etablovat v německém politickém systému a mít vliv na aktuální politiku. Bakalářská práce se nyní zaměří na důvody a okolnosti, které umožnily vznik strany, jež je v evropském měřítku environmentálně založených stran často uváděna jako příklad nejlépe fungující politické strany prosazující myšlenky zelené politiky.²³

V 50. letech došlo v západní Evropě k období konzumního dostatku. Střední třída ve společnosti rostla a přikládala větší význam postmateriálním hodnotám.²⁴ Postupně se začalo tematizovat životní prostředí. Rostoucí zájem o tuto problematiku lze zaznamenat například po založení environmentálně globální instituce Římský klub v roce 1968 a následném vydání zprávy „Limits to growth“, která zdůrazňovala neohleduplné chování společnosti k životnímu prostředí a jeho trvalé následky. Tehdejší společnost se navíc začala více zajímat o lidská práva a jejich dodržování ve světě. Začala se vymezovat proti dominantní roli muže ve společnosti a požadovala zrovnoprávnění žen. Stejně tak kriticky hodnotila konflikty probíhající ve světě a stavěla se proti zbrojení.²⁵

Na tomto společenském základě v Německu můžeme pozorovat vývoj takzvaných *mimoparlamentních hnutí* (Außerparlamentarische Opposition, APO). Pozdější politik Zelených a také autor²⁶ Ludger Volmer, který zmapoval jak vývoj strany, tak její zahraniční politiku, zastává názor, že bez těchto organizací by Zelení neměli šanci vzniknout.²⁷ Mezi ně patřily například: studentská hnutí, feministická hnutí, hnutí proti atomové energii, mírová hnutí. Tato jednotlivá hnutí představovala počátek zakládajícího procesu Zelených. Jejich politika tedy už od svého začátku

²³ Lubomír Kopeček Vít Hloušek, *Politické strany: původ, ideologie a transformace politických stran v západní a střední Evropě*, Vyd. 1. (Praha: Grada, 2010), 81–82.

²⁴ Několik publikací vysvětluje tuto společenskou změnu na základě teorie Ronald Ingleharta. Jeho teorie o změně společenských hodnot uvádí, že staré materialistické cíle byly na základě rostoucího ekonomického dostatku a sociálního bezpečí nahrazeny hodnotami novými, postmateriálními. Společnost tak nyní přikládá větší hodnotu například individuálnímu životnímu stylu, širší politické participaci, životu v kvalitnějším životním prostředí

²⁵ Hloušek, *Politické strany: původ, ideologie a transformace politických stran v západní a střední Evropě*, 82–85.

²⁶ K jeho dílům např. patří: *Die Grünen und die Außenpolitik - ein schwieriges Verhältnis*

²⁷ Ludger Volmer, *Die Grünen: von der Protestbewegung zur etablierten Partei: eine Bilanz*, 1. Aufl. (München: Bertelsmann, 2009), 20.

neproblematizuje pouze téma životního prostředí, ale zahrnuje širší spektrum problémů, jako jsou například vývoj techniky, válka či rovnost pohlaví.²⁸

Za další stupeň vývoje těchto hnutí můžeme považovat nově vznikající občanské iniciativy a nové menší politické strany, které začaly vznikat koncem 70. let a nazývaly se „zelené“ či „barevné seznamy“. Jejich aktivisté zastávali názor, že pro zavedení změny ve společnosti je nutná přímá participace na politickém systému.²⁹

Vůbec první uskupení s programem ochrany životního prostředí v SRN vzniklo v září 1977 v Dolním Sasku pod názvem „Zelený seznam ochrany životního prostředí“.³⁰ V dalším roce vznikala obdobná uskupení napříč celou SRN. Zatím fungovala pouze na lokální úrovni. Blížící se volby do Evropského parlamentu (naplánované na červen 1979) ale podnítily jednotlivá uskupení k tomu, aby se spojila v jeden celek s cílem dosažení většího volebního úspěchu. V březnu roku 1979 tak vzniklo sjednocující sdružení pod názvem „Ostatní politická sdružení/Zelení“ („Sonstige politische Vereinigung/Die Grünen“).³¹ Ve volbách získalo sice jen 3,2 % hlasů, tudíž se do parlamentu nedostalo, avšak mělo nárok na finanční podporu státu vyplývající z volebních výsledků.³²

Po volbách do Evropského parlamentu jednotlivá uskupení začala uvažovat o založení jednotné společenské politické strany, která by je jako celek zastupovala na spolkové úrovni. Souviselo to také s dalšími důležitými očekávanými volbami do Spolkového sněmu na podzim roku 1980. Členové uskupení „Ostatní politická sdružení/Zelení“ v Offenbachu 1979 rozhodli, že stranu Zelení založí reorganizací daného sdružení do nové politické strany „Zelení“ (Die Grünen).³³ Samotné založení strany proběhlo 13. ledna 1980 v Karlsruhe, pouze několik měsíců před volbami do Spolkového sněmu.³⁴

Z tohoto historického úvodu vyplývá, že Zelení vznikli z různých tematicky vymezených občanských hnutí a byli tak náchylnější k vnitrostranickým konfliktům. Po založení strany jednotlivá hnutí ze strany nevymizela, ale byla nadále přítomna v rámci

²⁸ Andreas Pettenkofer, *Die Entstehung der grünen Politik: Kultursoziologie der westdeutschen Umweltbewegung* (Frankfurt am Main: Campus, 2014), 9–10.

²⁹ Joachim Raschke a Gudrun Heinrich, *Die Grünen: wie sie wurden, was sie sind* (Köln: Bund-Verlag, 1993), 894.

³⁰ Grüne Liste Umweltschutz (GLU)

³¹ Klein a Falter, *Der lange Weg der Grünen: eine Partei zwischen Protest und Regierung*, 38–39.

³² Raschke, *Die Grünen: wie sie wurden, was sie sind*, 894.

³³ Klein a Falter, *Der lange Weg der Grünen: eine Partei zwischen Protest und Regierung*, 40.

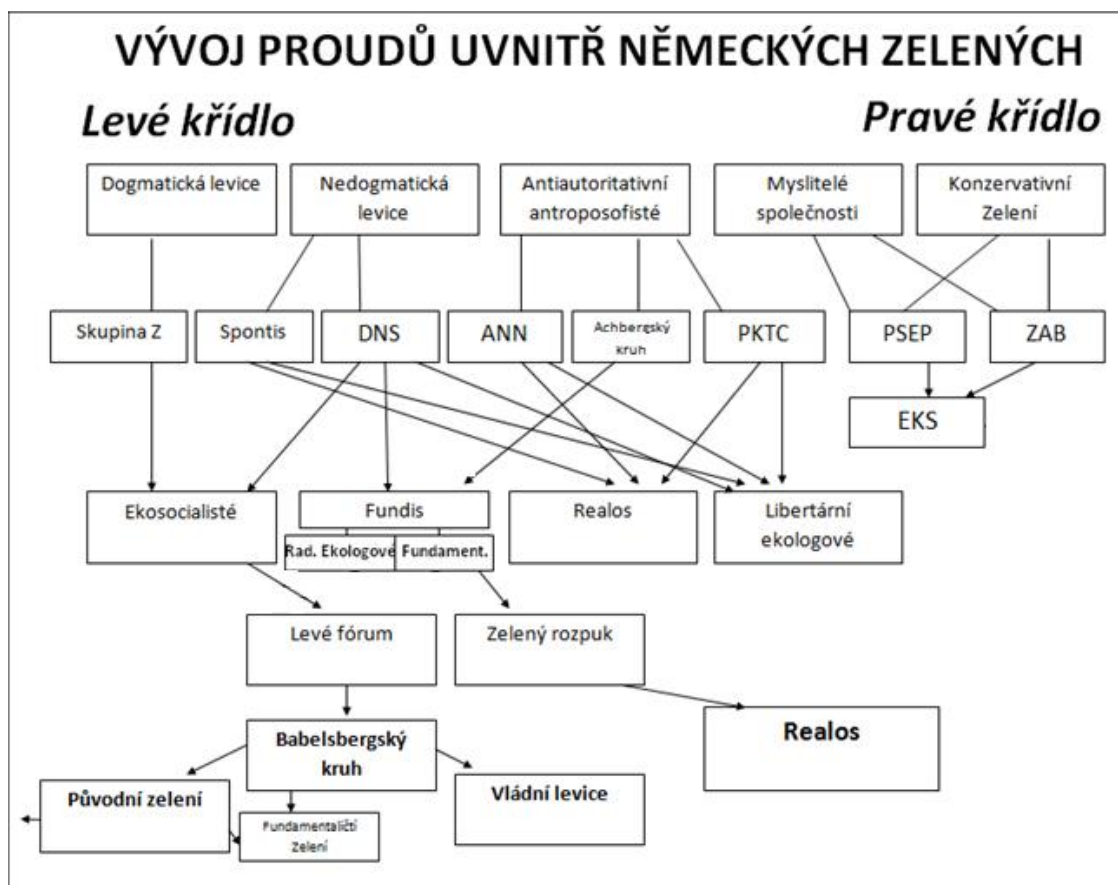
³⁴ Bündnis 90/Die Grünen, *Assoziationsvertrag zwischen BÜNDNIS 90 und DIE GRÜNEN* (Hamburg: 1993), 5.

odlišných vnitrostranických proudů, mezi nimiž docházelo ke sporům. Daná vnitrostranická problematika bude podrobně vylíčena v následující kapitole.

2. Vnitrostranické konflikty uvnitř Zelených

V následující kapitole práce představí jednotlivé vnitrostranické konflikty, při čemž se soustředí na období od 70. let až po konec první červeno-zelené koalice v roce 2002. Dále znázorní vývoj různých vnitrostranických proudů. Jednotlivé vnitrostranické spory byly na základě hlavních konfliktních potenciálů rozděleny do osmi fází.³⁵ Pro lepší orientaci ve vnitrostranických změnách poslouží následující tabulka vývoje jednotlivých proudů uvnitř strany. Názvy fází představují hlavní konflikt uvnitř strany.

Tabulka č. 1: Vývoj proudů uvnitř německých Zelených

³⁵ Konkrétně se jedná o následující fáze, které byly již uvedeny v úvodu práce: Vznik a založení strany (od 70. let až do roku 1980), 2. Ekosocialistická dominance (1981-84), 3. „Fundí-Realo“ Kontroverze (1984-1988), 4. Reálně politický zlom (1988-1990), 5. Dvojitě sjednocení (1990-1992) 6. Reálně politická dominance (1992-1998) 7. Krok zpět: Magdeburg (1998) 8. První červeno-zelená koalice (1998-2002). Práce se přitom orientuje na základě modelu sestaveným Markusem Kleinem a Jürgem W. Falterem představený v jejich knize: Der lange Weg der Grünen: eine Partei zwischen Protest und Regierung, více viz tamtéž strana 64–72.

Informace převzaty z: Makoto Nishida, *Strömungen in den Grünen (1980-2003): eine Analyse über informell-organisierte Gruppen innerhalb der Grünen* (Münster: Lit, 2005). Graf zpracován autorkou.

2. 1. Vznik a založení strany (od 70. let do 1980)

Následujících pět proudů stálo na úplném počátku před samotným založením strany. První skupinu tvořili *Konzervativní zelení*.³⁶ Usilovali o zachování přirozených a fungujících mechanismů ve straně. Většina konzervativců vyznávala i křesťansko-katolické hodnoty. Patřil k nim například Herbert Gruhl, hlavní postava v zakládajícím procesu Zelených.

Druhou skupinu představovali *Myslitelé společnosti*.³⁷ Zaměřovali se hlavně na prosazování liberálních hodnot ve společnosti a podporovali demokratizaci společnosti. Třetí skupinu tvořili „Antiautoritativní antroposofisté“. Jejimi členy byli zástupci mladší i starší generace. Kladli si za cíl najít kompromis v postoji vůči Západu a Východu. Tento proud hrál v zakládajícím procesu roli především jako zprostředkovatel mezi ostatními proudy.³⁸

Čtvrté hnutí s názvem *Nedogmatická levice*³⁹ se i přes levicově orientovanou ideologii vymezovalo vůči sociální demokracii i komunismu. Jeho členové bojovali proti autoritám s cílem umožnit společnosti podílet se přímo na politickém procesu a přiblížit aktuální politická témata i obyčejným lidem. Na jejich politickém základě vznikala největší část ideologie pro Zelený program. Poslední skupinu tvořila takzvaná *Dogmatická levice*, která naopak zastávala jasné komunistické principy. Prosazovala mj. ideály marxismu, leninismu či maoismu.⁴⁰ První dva proudy posloužily jako ideologická základna pravému křídlu strany a poslední dva naopak levému.⁴¹

Na tomto ideologickém podkladu vznikaly menší politická uskupení a politické strany. Tato uskupení se v konečné fázi sjednotila v jednu politickou stranu. Mezi pravicově orientované proudy v tomto období patřily: *Zelená akce budoucnost (ZAB)*⁴²

³⁶ Silke Mende, „Nicht rechts, nicht links, sondern vorn“: eine Geschichte der Gründungsgrünen (München: Oldenbourg, 2011), 483.

³⁷ Ibid.

³⁸ Ibid., 483–484.

³⁹ Ibid., 485.

⁴⁰ Morten Reitmayer a Thomas Schlemmer, ed., *Die Anfänge der Gegenwart: Umbrüche in Westeuropa nach dem Boom*, Zeitgeschichte im Gespräch 17 (Berlin: de Gruyter, 2014), 28–29.

⁴¹ Mende, „Nicht rechts, nicht links, sondern vorn“: eine Geschichte der Gründungsgrünen, 485.

⁴² V němčině: Grüne Aktion Zukunft (GAZ)

a *Pracovní společnost ekonomické politiky (PSEP)*⁴³. Na opačném pólu politického spektra hrály roli dvě levicově orientované skupiny: *Demokratičtí nedogmatictí socialisté/socialistky uvnitř Zelených (DNS)*⁴⁴ a odnož německého komunistického spolku *Skupina Z*⁴⁵, zastupující nedogmatický levicový proud. V tomto období působilo i uskupení s názvem *Spontis*, které bylo zpočátku zastoupeno hlavně studenty. S cílem sjednotit dvě hlavní politická křídla (pravici a levici) se zformovala i jednotlivá uskupení v centru politického spektra. Členy těchto uskupení můžeme označit jako *Antiautoritativní antroposofisty*. Nejvíce vlivné uskupení v centru politických proudů tvořila *Akční společnost nezávislých Němců (ANN)*.⁴⁶ Další dvě uskupení z politického středu tvořily *Achberský kruh*⁴⁷ a *Pracovní kruh třetí cesta (PKTC)*.⁴⁸

První vnitrostranický spor, se kterým se Zelení museli potýkat, byl ideologický spor mezi levicovým a pravicovým křídlem. Konflikt vznikal hlavně mezi konzervativní pravici a dogmatickou levicí. Pravicově orientované skupiny mj. kritizovaly stranu kvůli jejímu nedostatečnému vymezení se vůči ekologii a odmítaly se rozpustit ve prospěch jednotné politické strany Zelených. Spor vedl až k tomu, že pravicoví konzervativci, kteří se aktivně podíleli na zakládajícím procesu Zelených, nakonec stranu opustili. Většina z nich se pak etablovala do nově založené strany *Ekologická demokratická strana (EDP)*.⁴⁹ Odstoupením konzervativních pravicově smýšlejících členů se tato první fáze uzavřela.⁵⁰

2. 2. Levicová dominance (1981–1984)

Od začátku 80. let se začalo intenzivně diskutovat o možné účasti Zelených ve vládě. Příčinou těchto diskuzí byl jednak vývoj strany na zemské úrovni, kdy strana například v Hesensku jednala o možné koalici s SPD, a pak i úspěch ve volbách do zemského sněmu v roce 1983. Účast či neúčast ve vládě představovala hlavní sporný bod mezi Zelenými.

Nadále bylo přítomno hlavní rozdělení na pravé a levé křídlo, přičemž můžeme mluvit konkrétněji o pravicovém pragmatickém křídle a levém radikálním křídle.

⁴³ V němčině: Arbeitsgemeinschaft Ökologische Politik (AGÖP)

⁴⁴ V němčině: Basisdemokratische undogmatische Sozialist/inn/en in den Grünen (BUS)

⁴⁵ V němčině: Gruppe Z

⁴⁶ V němčině: Aktionsgemeinschaft Unabhängiger Deutsche (AUD)

⁴⁷ V němčině: der Achberger Kreis

⁴⁸ V němčině: Arbeitskreis Dritter Weg, blíže viz.: Nishida, Strömungen in den Grünen, 38–59.

⁴⁹ ÖDP (Ökologische demokratische Partei), Volmer, Die Grünen: von der Protestbewegung zur etablierten Partei : eine Bilanz 59.

⁵⁰ Klein a Falter, Der lange Weg der Grünen: eine Partei zwischen Protest und Regierung, 67.

Obecně lze říci, že pragmatické křídlo požadovalo inovativní změny směřující k více realistické politice a levé křídlo prosazovalo rovnost ve společnosti a kritizovalo dosavadní společenský systém.⁵¹ Pravicové křídlo bylo zastoupeno proudem *Realos* a *Libertárních ekologů*⁵². V rámci radikálního levého křídla strany pak fungovali *Eko-socialisté*⁵³ a *Fundis*. Tato fáze je pojmenována právě po *Eko-socialistech*, kteří, po odchodu konzervativní pravice ze strany, v tomto období dominovali.⁵⁴

Realos prosazovali participaci Zelených ve vládě na zemské úrovni v rámci koalice s SPD. Podnět ke vzniku tohoto proudu představovaly výsledky voleb do zemského parlamentu v Hesensku v roce 1982. Na začátku vzniku tohoto uskupení stál například Joschka Fischer či Daniel-Cohn Bendit. Oni a jejich stoupenci se sami nazývali jako „reální politici“.⁵⁵ Změny nechtěli dosáhnout radikálně, ale postupně na základě společného jednání a kompromisů.⁵⁶

Libertární ekologové představovali v této fázi nejvíce vpravo vymezený proud. Fungovali v opozici k levicově orientovaným *Eko-socialistům*. Zastávali představu o fungování člověka a přírody v symbióze. Kritizovali jak *Eko-socialisty* a jejich jasné odmítání státu jakožto prostředku pro realizaci politických cílů, tak *Realos* a jejich přílišnou ochotu k participaci na vládě s SPD. Prosazovali účast na vládě, pouhou toleranci menšinové vlády odmítali.⁵⁷

Eko-socialisté vznikli kolem roku 1980. Etablovali se z dogmatické levice. Většina jejich stoupenců pocházela ze *Skupiny Z* a zastávala marxistickou ideologii. Vymezovali se vůči státu jakožto mocenskému aparátu a kladli nereálné politické požadavky. Vůči možné koalici s SPD se stavěli odmítavě, avšak byli ochotni vyjádřit svou podporu menšinové vládě SPD za předpokladu, že sociální demokraté budou ve svém programu směřovat k odstupu z jádra.⁵⁸

Druhý proud z radikálně levého křídla strany představovali *Fundis*. Členskou základnu tvořili především zástupci z řad radikálních ekologů a fundamentalistů. *Fundis* se vymezovali vůči tehdejšímu politickému režimu a odmítali spoluúčast na vládě

⁵¹ Raschke a Hurrelmann, Die Zukunft der Grünen, 336.

⁵² V němčině: Ökolibertär

⁵³ V němčině: Ökosozialisten

⁵⁴ Klein a Falter, Der lange Weg der Grünen: eine Partei zwischen Protest und Regierung, 67.

⁵⁵ Wolfgang Kraushaar, Fischer in Frankfurt: Karriere eines Aussenseiters, 1. Aufl. (Hamburg: Hamburger Edition, 2001), 177–179.

⁵⁶ Hubert Kleinert, Aufstieg und Fall der Grünen: Analyse einer alternativen Partei (Bonn: J.H.W. Dietz, 1992), 58.

⁵⁷ Nishida, Strömungen in den Grünen, 95–100.

⁵⁸ Ibid., 109–118.

v jakékoliv formě. Tento proud ale nepůsobil jednotně, v rámci konkrétních politik se často rozcházel.⁵⁹

Tato fáze se nesla ve znamení otázky, zda a do jaké míry by se měli Zelení přímo podílet na zemské vládě. Tento spor sílil zmiňovanými zemskými volbami v Hesensku roku 1982. Nejdříve byl přítomen pouze na lokální úrovni, postupně ale přerostl na spolkovou úroveň. Na stranickém sjezdu v Hagenu měla strana rozhodnout, zda bude Zeleným umožněna participace v zemských vládách a spoluvládnutí s SPD. I přes značný nesouhlas levého křídla ale nakonec ke koalici Zelených s SPD v Hesensku došlo. Joschka Fischer se tak stal prvním zeleným ministrem životního prostředí.

Tato fáze končí rokem 1983, kdy hesenští Zelení ve většině svolili k zahájení jednání o možné koalici s SPD. Vnitrostranický spor mezi jednotlivými skupinami se tímto přiostrčil a levé křídlo tak postupně začalo ztrácet svou dominantní roli ve straně.⁶⁰

2. 3. „Fundí-Realo“ kontroverze (1984–1988)

Spor mezi pragmatickým a radikálním křídlem v této fázi sílil. Levicově orientované křídlo považovalo participaci Zelených ve vládě s SPD jako odklon od původních zelených ideálů a tento krok odsuzovalo.⁶¹ Na pozadí tohoto vnitrostranického konfliktu se etablovaly další dva proudy: *Zelený rozpuk*⁶² a *Levé fórum*⁶³, které si kladly za cíl zmírnit rozpolcenou vnitrostranickou situaci a zabránit tak případnému rozpadu strany. Konflikt se netýkal jenom jednotlivých křídel, byl přítomen i mezi jednotlivými proudy.

Zelený rozpuk však v rámci strany fungoval jen pouhé dva roky.⁶⁴ Oproti tomu *Levé fórum*, které vzniklo odštěpením od *Eko-socialistů*, působilo i v následující fázi. Kladlo si za cíl urovnat hlavně spor mezi jednotlivými proudy levice a tím zlepšit i spolupráci s pragmatickým křídlem strany za účelem jednotného vystupování Zelených.⁶⁵ Uskupení kritizovalo hlavně radikální levici pro její neschopnost přijmout kompromisy, ale i pragmatické křídlo pro přílišnou ochotu odstoupení od zelených

⁵⁹Ina Heidtmann, Die öko-alternative Bewegung „Die Grünen“: gesellschafts- und bildungspolitische Perspektiven (Aachen: Shaker, 1995), 234–236.

⁶⁰Raschke, Die Grünen: wie sie wurden, was sie sind, 901.

⁶¹Switek, Bündnis 90/Die Grünen, 187.

⁶²V němčině známý pod „Grüner Aufbruch“ či „Aufbruch 88“, ze začátku též nazývaný jako „Zentralos“

⁶³V němčině: Linkes Forum

⁶⁴Roland Wünsch, Das Ende der Alternative: die Grünen in der Wiedervereinigung (Bonn: Pahl-Rugenstein, 1995), 80.

⁶⁵Volmer, Die Grünen, und die Außenpolitik, ein schwieriges Verhältnis: eine Ideen-, Programm- und Ereignisgeschichte grüner Außenpolitik. Münster: Westfälisches Dampfboot, 1998, 154.

ideálů kvůli spoluúčasti na vládě. V principu schvalovalo vládní koalici Zelených s SPD, ale odmítali spolupráci například s FDP.⁶⁶

Vytvoření červeno-zelené koalice v Hesensku potvrdilo rostoucí vliv pragmatického křídla strany. To zapříčinilo velkou kritiku v levém radikálním křídle. Po tom co několik členů *Fundis* stranu opustilo, tato fáze končí.⁶⁷

2. 4. Reálně politický zlom (1988–1989)

V tomto období se *Zelený rozpuk* přeformoval do uskupení, které spíše směřovalo k omezení vlivu levice, než k tomu, aby nadále hrálo zprostředkovatele mezi levicí a pravicí. Začalo intenzivně spolupracovat s pragmatickým křídlem strany, konkrétně s *Realos*. Proud, který vznikl za účelem stmelit různě smýšlející proudy, se nakonec zcela vymezil vůči jednomu křídle strany.⁶⁸ Selhala tak poslední iniciativa vytvořit funkční centrum strany v politickém středu.⁶⁹ Proud *Libertárních ekologů* sice postupně slábl a na začátku 90. let se přestal angažovat úplně, ale jeho původní členové začali fungovat v rámci *Realos*. Pravicové křídlo tak získalo na síle, při čemž levicově orientování *Eko-socialisté* naopak na síle ztratili. Strana se poprvé více otevřela reálně politickému směru, i když nadále zastávala značný levicově orientovaný fundamentalistický postoj.⁷⁰

Počátkem roku 1989 se navíc začalo v Německu diskutovat o možném znovusjednocení, což představovalo další konfliktní potenciál uvnitř strany. Zelení sice od svého založení požadovali zrušení rozdělení na východní a západní blok, ale tento požadavek byl primárně spojován s rozpuštěním bezpečnostních organizací NATO a Varšavské smlouvy.⁷¹ Strana se jednotně stavěla proti uzavřeným hranicím a porušování bezpráví, ale otázka znovusjednocení Německa byla napříč stranou vnímána rozdílně. *Realos* zprvu akceptovali existenci dvou samostatných německých států. Ale v reakci na pád Berlínské zdi a otevření hranic na východ toto stanovisko změnili a prosazovali jejich sjednocení.⁷² *Zelený rozpuk* akceptoval znovusjednocení Německa ve formě konfederace.⁷³ *Eko-socialisté* zastávali od začátku do konce této fáze neměnnou pozici, v rámci které prosazovali zachování dvou států. Stejný postoj zpočátku zastávali i

⁶⁶ Nishida, *Strömungen in den Grünen*, 129–141.

⁶⁷ Volmer, *Die Grünen, und die Außenpolitik*, 152.

⁶⁸ *Ibid.*, 156.

⁶⁹ Raschke a Hurrelmann, *Die Zukunft der Grünen*, 337.

⁷⁰ Nishida, *Strömungen in den Grünen*, 96.

⁷¹ Die Grünen, *Das Bundesprogramm 1980*, 19.

⁷² *Ibid.*, 87.

⁷³ *Ibid.*, 159.

*Fundis*⁷⁴ a *Levé fórum*.⁷⁵ Na konci této fáze tak převládl ve straně spor ohledně odlišných politik vůči otázce znovusjednocení Německa.

2. 5. Dvojité sjednocení (1990–1991)

Tato fáze převzala nedořešený vnitrostranický spor z předchozí fáze. Ve svém volebním programu k volbám do Spolkového sněmu v prosinci 1990 strana vystupovala s heslem: „Všichni mluví o Německu, my mluvíme o počasí“⁷⁶, které evokovalo, že strana sjednocení nepřikládala velký význam. Nejednotnost strany, nejasný postoj ke sjednocení Německa a jeho opomenutí ve volebním programu zapříčinilo, že strana ve volbách nezískala ani 5 % hlasů potřebných na překročení volební klauzule. Za takticky chybné můžeme v tomto období považovat i to, že se Zelení před volbami nespojili s východními Zelenými⁷⁷, kteří 5% klauzuli překročili.⁷⁸

Další konflikt spojený se sjednocením Německa souvisel i s otázkou spolupráce s politickými skupinami ve východním bloku. *Zelený rozpuč* požadoval spolupráci se skupinami, které fungovaly jako opozice v NDR. Oproti tomu levicově radikální křídlo bylo otevřené i spolupráci s PDS (Partei des Demokratischen Sozialismus).⁷⁹

Kromě toho museli Zelení zaujmout i své nové voliče z bývalé NDR. Východní Zelení se však pro to jeví jako příliš slabý partner. A proto strana po sjednocení východních a západních Zelených usilovala zároveň i o spojení s Bündnis 90,⁸⁰ se kterým se východní Zelení spojili již před volbami.⁸¹

Zelení se začali velice intenzivně zasazovat o integraci mezi Západem a Východem.⁸² Na základě prohraných voleb a nové situace ve společnosti si uvědomovali i potřebu změny ve straně. *Realos* a umírněná levice (v čele s *Levým*

⁷⁴Hubert Kleinert, *Aufstieg und Fall der Grünen: Analyse einer alternativen Partei* (Bonn: J.H.W. Dietz, 1992), 145–147.

⁷⁵Nishida, *Strömungen in den Grünen*, 137–138.

⁷⁶Die Grünen, volební plakát: „Alle reden von Deutschland. Wir reden vom Wetter“, *Bündnis 90/die Grünen* *Webseite*, https://www.gruene.de/fileadmin/_processed_/csm_Plakat_Alle_reden_von_Deutschland_225x317_3ea6089cf0.jpg (ověřeno 3. května 2016).

⁷⁷Spojení stran bylo stanoveno až po volbách v prosinci 1990. Strany tak kandidovaly samostatně a jejich hlasy se nesčítaly. Strana východních Zelených kandidovala spolu s Bündnis 90.

⁷⁸Volmer, *Die Grünen und die Außenpolitik*, 160; mimo to Zelení nezískali ani 3 přímé mandáty, které by jim vstup do Spolkového sněmu také mohly umožnit.

⁷⁹Nishida, *Strömungen in den Grünen*, 128.

⁸⁰Formálně ke sjednocení došlo v lednu 1993, více viz.: Klein, Markus, and Jürgen W Falter. *Der lange Weg der Grünen*, 46–48.

⁸¹Bündnis 90/Die Grünen, *Assoziationsvertrag zwischen BÜNDNIS 90 und DIE GRÜNEN*, 5.

⁸²Volmer, *Die Grünen und die Außenpolitik*, 230.

fórem) začínali vést společný dialog, který přispíval ke stabilitě strany. *Zelený rozpuštění* na základě chybějících podnětů už přestal ve straně fungovat, jeho zástupci se zařadili do proudu *Realos*.⁸³ Tato fáze končí stranickým sjezdem v Neumünsteru v dubnu 1991, na němž se Zelení jako celek vyjádřili k možné koalici s SPD na spolkové úrovni.

2. 6. Reálně politická dominance (1992–1998)

V tomto období vznikaly nové proudy, které ve straně fungovaly i během dalších zbývajících fází. Pravé i levé křídlo zůstalo zachováno. Pragmatické křídlo strany bylo zastoupeno stále fungujícími a rozrůstajícími se *Realos*. Naopak v levém křídle docházelo ke změnám. Dále v tomto období ještě nějakou dobu fungovalo *Levé fórum*. Nově se z něho pak ale od roku 1993 etabloval *Babelsbergský kruh*⁸⁴ s cílem koordinovat formou diskuse spory uvnitř levého křídla mezi radikálně smýšlejícími a umírněnými Zelenými.⁸⁵

Realos usilovali o to, posunout stranu více do středu. Někteří *Realos* byli dokonce otevření možné koalici s CDU (Christliche Demokratische Union). V tomto období zastával uvnitř *Realos* vedoucí roli Joschka Fischer. Proud nadále prosazoval reálně politický směr a postupně ustupoval od nekompromisního radikálního pacifismu.⁸⁶

Levé fórum (LF) na začátku tohoto období ještě více převzalo roli smířovatele mezi levým a pravým křídlem. Předpoklady pro to byly příznivé, protože radikální levice se od strany odvrátila. LF nadále zastávalo pragmatický levicový politický směr a bylo zastáncem červeno-zelené koalice. V tomto období vystupovalo proti ozbrojenému nasazení vojenských sil v zahraničí a požadovalo postupné rozpuštění NATO. Toto uskupení se ale jevilo několika jeho členům jako nedostatečné. Ve straně i přes existenci LF někteří členové nadále postrádali diskusní platformu potřebnou pro řešení sporů.⁸⁷

LF se z tohoto důvodu rozpadlo a zcela ho nahradil *Babelsbergský kruh*, který byl otevřen celému levému křídlu. To vedlo k tomu, že v jeho rámci panovaly často protichůdné názory na konkrétní politická témata, především pak v otázce bezpečnosti

⁸³ Nishida, *Strömungen in den Grünen*, 74.

⁸⁴ V němčině: Babelsberger Kreis

⁸⁵ Jürgen Hoffmann, *Die doppelte Vereinigung: Vorgeschichte, Verlauf und Auswirkungen des Zusammenschlusses von Grünen und Bündnis 90* (Wiesbaden: Springer Fachmedien GmbH 1998, 1998), 260.

⁸⁶ Nishida, *Strömungen in den Grünen.*, 199.

⁸⁷ *Ibid* 126–140.

a zahraniční politiky. Jednotně však akceptoval červeno-zelenou koalici a klonil se spíše k postupnému rozpuštění Severoatlantické aliance.⁸⁸

Strana se snažila novým společenským tématům čelit více v souladu s politickou realitou. Byla patrná i jasná spolupráce mezi levým a pravým křídlem, což spolu s postupnou orientací strany směrem k reálné politice vedlo k úspěšným volbám roku 1994, kdy se strana znovu dostala do Spolkového sněmu. Navíc se Zeleným podařilo utvořit koaliční vládu i v několika zemských sněmech. Přesto strana vystupovala v několika aspektech nadále nejednotně. Především se to týkalo zahraniční a bezpečnostní politiky. Zelení byli poprvé vážně konfrontováni s otázkou setrvání či nesetrvání na svém radikálním pacifismu. Souviselo to s tehdejší situací na Balkáně, konkrétně v Bosně a Hercegovině. Zatímco *Realos* od radikálního pacifismu postupně ustupovali, levé křídlo strany nadále na tomto kursu setrvalo. Na stranickém sjezdu v Brémách v prosinci 1995 došlo k odklonu strany od jejího dosavadního kurzu. Zelení odhlasovali návrh spoluúčasti Německa na řešení konfliktu s pomocí jednotek OSN. V prosinci ale ani polovina německých zelených poslanců⁸⁹ tento návrh ve Spolkovém sněmu nepodpořila, což vedlo k dalším vnitrostranickým konfliktům.⁹⁰ Toto období končí předvolebním stranickým sjezdem v Magdeburgu v březnu 1998, během něhož se strana odklonila od reálně politických cílů.

2. 7. Krok zpět: Magdeburg (1998)

Na stranickém sjezdu Zelených 8. března 1998 v Magdeburgu chtěli Zelení představit své hlavní programové body a budoucí politické záměry v příštím vládním období. I přes rostoucí vliv pragmatické pravice uvnitř Zelených většina strany stále směřovala spíše do středo-levého směru.⁹¹ To však neměnilo nic na tom, že Zelení už v této fázi jednotně prosazovali více umírněný kurz než na počátku jejich založení. Přesto na tomto předvolebním sjezdu představili požadavky, které se jevily jako politicky nereálné. Jako příklad lze uvést postupné zdražování benzínu na 5 DM či okamžitý odstup z jádra.⁹² Místo potvrzení reálně politického směru, který by jim zajistil jak snazší jednání s SPD, tak lepší výchozí situaci pro nadcházející volby, se strana vydala nejen levicovým, ale zčásti až fundamentalistickým směrem. Politici

⁸⁸ Ibid., 202–216.

⁸⁹ 22 zelených poslanců vyjádří podporu

⁹⁰ Hoffmann, *Die doppelte Vereinigung*, 323–326.

⁹¹ Raschke a Hurrelmann, *Die Zukunft der Grünen*, 363.

⁹² Bündnis 90/Die Grünen, Vierjahresprogramm 1998–2002, „Neue Mehrheit nur mit uns“ (Berlin: 1999), 9.

zastupující reálně politický směr⁹³ se snažili ve volebním programu docílit určitých kompromisů, které by straně usnadnily participaci na vládě. Snažili se například prosadit zajištění míru nejen pouhým akceptováním mírových misí na základě kapitoly VI. Charty Spojených národů. Usilovali i o možné akceptování kapitoly VII., které by znamenalo podporu nasazení německé armády za přímé účasti ostatních ozbrojených sil, ovšem jen za podmínky akutního ohrožení světového míru.⁹⁴ Většina Zelených ale hlasovala proti tomuto návrhu. Strana si rozhodně stála za svým pacifistickým zaměřením.⁹⁵

Joschka Fischer, jeden z hlavních aktérů *Realos* a zastánců červeno-zelené koalice, se snažil na pozadí zahraničních eskalujících konfliktů stranu odvrátit od jejího radikálního pacifismu. *Realos* se pokoušeli přesvědčit radikálně pacifistické členy⁹⁶ strany ke schválení participace SRN v rámci kapitoly VII.⁹⁷ Fischer proto souhlasil i s dalším sporným bodem programu, konkrétně s radikálním zdražením benzínu.⁹⁸ Avšak dohoda mezi *Realos* a levicí nefungovala. Levice kompromis nakonec odmítla a hlasovala proti. *Realos* tak z tohoto stranického sjezdu vyšli jako poražení.⁹⁹

Na základě těchto událostí SPD, případný koaliční partner Zelených, vyjádřila své obavy z možné spolupráce. Obecně je tento stranický sjezd dodnes vnímán jako politický přešlap Zelených.¹⁰⁰ Strana nedokázala rozeznat dlouhodobé a krátkodobé perspektivy. Média se pak navíc chytla nejvíc rozporuplných témat: již zmiňované odmítnutí účasti vlády na vojenském nasazení v Bosně a Hercegovině a zdražení benzínu.¹⁰¹

Přes tento vnitrostranický konflikt a s tím spojenou nepříznivou předvolební situaci dosáhla strana ve spolkových volbách v roce 1998 6,7 %¹⁰² hlasů a utvořila následně s SPD koalici. Strana tak byla poprvé konfrontována s vládní politikou

⁹³ Např. Joschka Fischer, Ludger Volmer, Angelika Beer a Helmut Lippert

⁹⁴ OSN, „Charta Organizace spojených národů a Statut mezinárodního soudního dvora“, Čl. 39–51, *OSN – Česká republika*. <http://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/03/charta-organizace-spojonych-narodu-a-statut-mezinarodniho-soudniho-dvora.pdf> (ověřeno 3. května 2016)

⁹⁵ Volmer, *Die Grünen: von der Protestbewegung zur etablierten Partei: eine Bilanz* 353.

⁹⁶ Tito radikální pacifisté se pak později etablovali do proudu tzv. „Původních zelených“.

⁹⁷ Tehdy by to znamenalo prodloužení SFOR-mandátu na účasti konfliktu v Bosně.

⁹⁸ Po 10ti letech měla cena Benzínu vystoupat až na 5DM na 1 litr

⁹⁹ Joschka Fischer, *Die rot-grünen Jahre: deutsche Außenpolitik: vom Kosovo bis zum 11. September* (Köln: Kiepenheuer, 2007), 25–30.

¹⁰⁰ Egle et al, *Das rot-grüne Projekt*, 98.

¹⁰¹ Heribert Prantl, *Rot-grün: eine erste Bilanz* (Hamburg: Hoffmann und Campe, 1999), 79.

¹⁰² „Wahl zum 14. Deutschen Bundestag am 18. September 1998“, *Der Bundeswahlleiter*, https://www.bundeswahlleiter.de/de/bundestagswahlen/fruehere_bundestagswahlen/btw1998.html (ověřeno 3. května 2016).

realitou na spolkové úrovni. Zelení se tak museli vypořádat s novou politickou situací a s ní spojenými vnitrostranickými konflikty.

2. 8. První červeno-zelená koalice (1998–2002)

Na základě skutečnosti, že se Zelení dostali do spolkové vlády a byli konfrontováni s novou politickou situací, vzniklo v levém křídle reálně politicky smýšlející uskupení s názvem *Vládní levice*¹⁰³ (VL). Jako protipól se ale etablovalo uskupení *Původní zelení*¹⁰⁴ (PZ), čímž se levé křídlo strany fragmentovalo a nevystupovalo jednotně. Strana v tomto období musela čelit několika vnitrostranickým sporům, které se vzhledem k účasti strany ve vládě staly vyhraněnější. Vztahy mezi levicovým křídlem a *Realos* se na pozadí těchto skutečností zhoršovaly. Vytvoření uskupení PZ dokazuje, že se část levého křídla strany ještě více radikalizovala.¹⁰⁵

Členové VL pocházeli z *Babelsbergského kruhu*. Považovali se za uskupení mezi radikální a umírněnou levicí. Mezi jejich hlavní členy patřili Zelení přímo se účastnící vlády.¹⁰⁶ Byli si vědomi své vládní odpovědnosti a akceptovali s tím spojené nutné kompromisy s SPD. Lze říci, že se tento proud nejvíce přibližoval politice *Realos*. Byli zastánci vládní koalice s SPD, koalici s CDU ve velké většině odmítali.¹⁰⁷

PZ zastávali kritický postoj vůči vládě. Usilovali o zachování původních zelených myšlenek prosazujících ekologii a přímou demokracii. Jako radikální pacifisté odmítali násilí v jakékoli formě a byli odpůrci války. V bezpečnostních otázkách usilovali o silnější roli OSN a OBSE před NATO. Odsuzovali kompromisní přístup Zelených ve vládě. Spíše než spolupráci na úrovni vládní koalice upřednostňovali spolupráci se sociálními hnutími a jinými levicovými iniciativami.¹⁰⁸

V této fázi se část členů Zelených pokusila znovu vytvořit uskupení působící ve středu strany napříč jednotlivými křídly, které mělo sloužit jako diskuzní platforma. Na tomto základě vznikl „Bütikoferův přátelský kruh“.¹⁰⁹ Toto uskupení se ale ve své funkci mýjelo. Základem nebylo skutečně stmelit radikální levici s ostatními proudy a obecně tak usmířit dvě stranická křídla. Šlo spíše o diskuzní platformu, týkající se

¹⁰³ V němčině: Regierungslinke

¹⁰⁴ V němčině: BasisGrün

¹⁰⁵ Raschke a Hurrelmann, *Die Zukunft der Grünen*, 344.

¹⁰⁶ Např.: Jürgen Tittin (Ministr životního prostředí, který ovšem v jistých otázkách zastával individuální názor) či Ludger Volmer (náměstek ministra zahraničí)

¹⁰⁷ Nishida, *Strömungen in den Grünen*, 234–238.

¹⁰⁸ *Ibid.*, 223–231.

¹⁰⁹ V němčině: Bütikofer Freundeskreis; Reihard Bütikofer byl členem strany Zelených od 1984, v období červeno-zelené koalice působil mj. v předsednictvu strany.

strategií a dalších postupů strany ve vládním období. Účastnili se ho jen pozvaní členové, přičemž členové PZ byli opomenuti stejně tak, jako vedoucí špičky ve straně.¹¹⁰ Nakonec se ho účastnili povětšinou pouze *Realos* s několika členy VL.¹¹¹

Strategické pozice v tomto období zastávali především *Realos*, a to jak ve vedení strany a frakce, tak i rolí Fischera jako ministra zahraničí a vice-kancléře.¹¹² Mimo něj se pak přímo na vládě podílel Jürgen Trittin (VL) jako ministr životního prostředí a do svého odstoupení v důsledku kauze BSE¹¹³ Andrea Fischer (nepatřila ani k jednomu proudu) jako ministryně zdravotnictví. Náhradou za tento post získali Zelení ministerstvo zemědělství (Renata Künast z proudu *Vládní levice*).¹¹⁴ První vnitrostranický spor v tomto období představovala válka v Kosovu a s ní spojená debata o nasazení armády SRN (viz třetí kapitola).

Další vnitrostranicky sporné téma představoval i odstup od jádra. Jednotlivá uskupení podporovala jeho odlišné formy. *Původní zelení* trvali na okamžitém odstupu od jádra a nesouhlasili s vyjednaným kompromisem. *Realos* a *Vládní levice* (až na jednotlivce) byli nejvíce ochotni projednat kompromis se stranou SPD. Nepožadovali tak okamžitý odstup, který by z reálně politického hlediska ani nebyl možný, ale prosazovali postupné odstoupení. K obrazu Zelených však nepřispělo, že samotný ministr Trittin nebyl příliš ochotný ke kompromisům, a jak strana, tak koalice odsuzovala jeho samostatné jednání. Na základě koaličního programu bylo stanoveno, že odstup od jádra bude proveden ve třech krocích do roku 2021.¹¹⁵ Trittin i přes ujednání dále požadoval okamžitý odstup. Nejen, že jeho stanoviska nepůsobila příznivě na vládní koalici, navíc ale hrozilo, že kvůli sporům k prosazení zásadního bodu koaličního programu vůbec nedojde.¹¹⁶

Mezi další hlavní vnitrostranické spory patřil požadavek restrukturalizace strany. Část Zelených (*Realos*, VL) tak například usilovala o to, aby byl omezen vnitrostranický princip oddělení funkce a mandátu, který neumožňoval předsednictvu strany být současně i členem parlamentu či vlády. Právce prosazovala, aby předsednictvu bylo dovoleno i během jeho mandátu vykonávat politickou funkci. Naopak levice na to pohlížela kriticky. O toto uvolnění se usilovalo od roku 2000 a bylo

¹¹⁰ Mezi ně patřil například Fischer či Trittin.

¹¹¹ Raschke a Hurrelmann, *Die Zukunft der Grünen*, 359–360.

¹¹² *Ibid.*, 357.

¹¹³ Bovinní spongiformní encefalopatie, též známá jako „nemoc šílených krav“

¹¹⁴ Wolfrum, *Rot-Grün an der Macht*, 55.

¹¹⁵ Bündnis 90/Die Grünen a SPD, Koaliční smlouva mezi Bündnis 90/Die Grünen a SPD, 17.

¹¹⁶ Wolfrum, *Rot-Grün an der Macht*, 230–232.

docíleno až formou přímého hlasování v roce 2002, které umožňovalo 1/3 předsednictva působit zároveň i v parlamentu.¹¹⁷

Na začátku této fáze tak strana procházela obdobím destabilizace. Ke stabilizaci došlo až na stranickém sjezdu v Münsteru v červnu 2000, kdy byli novými předsedy zvoleni Fritz Kuhn a Renate Künast, kteří prosazovali integrační kurz ve straně. Na konci tohoto období byl stanoven nový stranický program, který odráží dosavadní vývoj strany a s tím spojené otevření strany více reálně politickým směrem.¹¹⁸ Levé křídlo strany se v této fázi dostalo do oslabení, přesto ale neztratilo svůj vliv a důležitost. Stále dokáže své členy mobilizovat na stranických sjezdech a oslovit levicově orientované voliče.¹¹⁹

Zhodnotit vládu Zelených v tomto období se pokusilo několik autorů.¹²⁰ Jako menší politická strana se Zelení museli v několika bodech přizpůsobit svému koaličnímu partnerovi a být schopni ústupků a kompromisů. Vnitrostranické boje ale do jisté míry stranu blokovaly a jednání o postupu při programových bodech prodlužovaly a ztěžovaly. Strana však nakonec jako celek s kompromisy souhlasila a rozpad strany či odstoupení od vlády nepřipustila. To lze hodnotit též kriticky, protože se tak odvrátila od svých základních pilířů. Klein a Falter například ve své studii tvrdí, že po prvním volebním období se Zelení nacházeli stále v krizi a že bez vedoucí role Fischera by bylo pravděpodobné, že by se strana rozpadla.¹²¹ Raschke také fungování strany hodnotil negativně. Nejednotnost strany, která byla zapříčiněna různými proudy ve straně, s chybějícím strategickým centrem, představuje její hlavní nedostatek.¹²² Jako protipól ale vidíme stranu, která i bez Fischera funguje. A i přes některé vnitrostranické spory¹²³ ve spolkových volbách dosahuje vždy přes 8 % hlasů.¹²⁴

¹¹⁷ Klein a Falter, *Der lange Weg der Grünen: eine Partei zwischen Protest und Regierung*, 95.

¹¹⁸ Switek, *Bündnis 90/Die Grünen*, 116.

¹¹⁹ Raschke a Hurrelmann, *Die Zukunft der Grünen*, 363–365.

¹²⁰ Například: Heribert Prantl, Christoph Egle, Joachim Raschke, Edgard Wolfrum a další

¹²¹ Klein a Falter, *Der lange Weg der Grünen: eine Partei zwischen Protest und Regierung*, 218–221.

¹²² Raschke a Hurrelmann, *Die Zukunft der Grünen*, 40–48.

¹²³ Týkající se například možné koalice s CDU či zeleného kancléře. Pro srovnání viz například: Barbara Gillmann, „Wir müssen raus aus altem Denken“, *Handelsblatt online*, 17. 3. 2016, <http://www.handelsblatt.com/my/politik/deutschland/gruenen-fraktionschefin-goering-eckardt-wir-muessen-raus-aus-altem-denken/13330534.html?ticket=ST-844009-EFL6JP7RsErADtSZBg1O-ap4>; Matthias Bartsch a Simone Kaiser, „Das Luxusproblem“, *SPIEGEL online*, 18. 4. 2011, <http://www.spiegel.de/spiegel/print/d-78076139.html>; Ralf Beste, Simone Kaiser, a Christian Schwägerl, „Eine Frage des Führens“, *DER SPIEGEL online*, 18. 4. 2011, http://www.spiegel.de/spiegel/print/d-CODESCO_mi_SP_mi_2011_mi_016_mi_41905-name.html.

¹²⁴ 2005: 8,1 % , 2009: 10,7 % , 2013: 8,4 % Viz.: „Wahl zum 16. Deutschen Bundestag am 18. September 2005“, *Der Bundeswahlleiter*,

https://www.bundeswahlleiter.de/de/bundestagswahlen/fruehere_bundestagswahlen/btw2005.html (ověřeno 3. května 2016).

3. Vnitrostranický spor strany Zelených na konkrétním příkladu války v Kosovu

Zelení se po 14. volbách do Spolkového sněmu v říjnu 1998 stali spoluvládnoucí stranou ve vládní koalici s SPD. Poprvé tak byla strana konfrontována s vládní realitou na spolkové úrovni. Z předešlého vylíčení vnitrostranické problematiky je zřejmé, že právě toto období a celoněmecká vládní zodpovědnost zdůraznily i celou řadu vnitrostranických sporů. Práce se v této kapitole soustředí na jeden z hlavních, a to na účast SRN na válce v Kosovu. Strana stála před dilematem, zda má upřednostnit svůj dosavadní pacifismus, či souhlasit s vojenskou intervencí, která se v dané situaci jevila jako jediné možné řešení, jež by vedlo k mírovým jednáním a zabránění dalšímu porušování lidských práv.

Situace v balkánském regionu začala být kritická už před nástupem Zelených do vlády. V Kosovu docházelo k utlačování albánského obyvatelstva srbskou policií. Na základě toho vznikla organizace UÇK, která bojovala za osamostatnění Kosova a iniciovala útoky na srbskou policii. Přestože Bezpečnostní rada OSN situaci v daném regionu vyhodnotila jako vážnou, nemohla kvůli vetujícím Rusku a Číně zasáhnout. Z toho důvodu převzalo hlavní roli NATO. Na základě dále se eskalující situace a neschopnosti dohody se srbskou stranou vydala začátkem října 1998 Rada NATO tzv. „Aktivační povel“, podle kterého NATO mělo začít s vojenskými nálety,¹²⁵ pokud by se obě strany odmítaly řídit rezolucí OSN č. 1199, která obě strany vyzývala k nastolení příměří.¹²⁶

Toto rozhodnutí muselo být schváleno členy NATO. Německo tak v říjnu 1998 stálo před problémem, zda se bude poprvé od druhé světové války účastnit ozbrojeného nasazení. Navíc právě v tomto období došlo ke změně vlády a ani nová vláda, ani nový Spolkový sněm ještě nebyly zformovány. USA vyhodnotily danou situaci jako akutní a po SRN požadovaly okamžité stanovisko. O přímém podílení se na válečném konfliktu musel tak rozhodnout ještě bývalý Spolkový sněm na svém mimořádném 13. zasedání. Aktivační povel NATO byl schválen ještě starou vládou.¹²⁷ Zelení spolu s SPD tím pak

¹²⁵ Stephan Bierling, *Vormacht wider Willen: deutsche Außenpolitik von der Wiedervereinigung bis zur Gegenwart*, Originalausg, Beck'sche Reihe 6030 (München: Beck, 2014), 81–82.

¹²⁶ OSN, Rada bezpečnosti. „Rezoluce č. 1199“. *United Nations website*. 23. září 1998. http://www.un.org/Depts/german/sr/sr_98/sr1199.pdf (ověřeno 3. května 2016).

¹²⁷ Při čemž se ale už noví členové vlády účastnili neformálních jednání, v rámci kterých Fischer rozhodnutí staré vlády schvaloval. Jelikož tak udělat bez jednotného souhlasu Zelených, setkal se napříč

byli od svého nástupu konfrontováni s kritickou situací, kdy hrozilo, že se armáda SRN bude poprvé¹²⁸ od 2. světové války přímo podílet na ozbrojeném konfliktu, a to navíc bez mandátu OSN.¹²⁹

Zprvu ale nová červeno-zelená vláda věřila v pozitivní vývoj a jak nový kancléř Schröder, tak ministr zahraničí Fischer hodnotili možné nasazení německé armády jako nepravděpodobné.¹³⁰ Od prosince 1998 se však konflikt v Kosovu stupňoval. Eskalací těchto útoků se stalo kontroverzní zavraždění 45 civilistů v Račaku.¹³¹ V důsledku toho NATO znovu pohrozilo oběma stranám v konfliktu a vyzvalo je k okamžitému řešení situace. Jako poslední pokus zabránit vojenské intervenci svolala Kontaktní skupina¹³² mezinárodní konferenci ministrů zahraničí ve francouzském Rambouillet, kde mělo dojít k podepsání mírové dohody mezi albánskou a srbskou stranou. Pokud by strany nadále odmítaly zaujmout jednotné stanovisko a prosadit společné možné řešení, NATO by na základě aktivačního rozkazu zahájilo leteckou intervenci.¹³³ Srbové ale i přes to se závěrečným zněním nesouhlasili. Navíc nadále docházelo k útokům proti albánskému obyvatelstvu.¹³⁴

V reakci na neúspěch konference v Rambouillet potvrdil Spolkový sněm 25. února 1999 rozhodnutí spolkové vlády z října 1998 v poměru hlasů 553:41:10¹³⁵ a vyjádřil se tak kladně k účasti SRN na případné vojenské intervenci v Kosovu.¹³⁶ Kvůli neshodě srbské a albánské strany záměr konference, sledující zastavení bojů a uzavření míru mezi válčícími stranami, selhal a 23. března došlo k prvním vojenským náletům

stranou s nevolí k tomuto kroku, srov.: Fischer, *Die rot-grünen Jahre: deutsche Außenpolitik : vom Kosovo bis zum 11. September* 102–108.

¹²⁸ Nutno dodat, že například PhDr. Jan Ryjáček ve své disertační práci už jako první účast SRN na ozbrojených zahraničních misích uvádí operaci Deliberate Force v roce 1994. Blíže viz: Jan Ryjáček, *Spolkový sněm a nasazení ozbrojených sil v zahraničí*, Disertační práce, (Praha: Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut mezinárodních studií 2008), 210.

Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut mezinárodních studií, 2008.

¹²⁹ Wolfrum, *Rot-Grün an der Macht: Deutschland 1998-2005*, 70–71.

¹³⁰ Gerhard Schröder a Joschka Fischer, debata ve Spolkovém sněmu, „Stenographischer Bericht 248. Sitzung, Bonn, 16. Oktober 1998“, *DIP (Dokumentations- und Informationssystem für Parlamentarische Vorgänge)*, PIPr 13/248, 23135D a 23141A, <http://dip21.bundestag.de/dip21/btp/13/13248.pdf> (ověřeno 3. května 2016).

¹³¹ Západní mocnosti za tento incident odsoudily srbskou stranu, která se naopak hájila tím, že se jednalo o předem promyšlenou taktiku UČK.

¹³² Uskupení států založeno za cílem situaci v Kosovu vyřešit. K zúčastněným státům patří: USA, Velká Británie, Francie, Itálie, Německo a Rusko

¹³³ Roland Friedrich, *Die deutsche Außenpolitik im Kosovo-Konflikt*, 1. Aufl, Berliner Schriften zur internationalen Politik (Wiesbaden: VS, Verl. für Sozialwiss, 2005), 63–70.

¹³⁴ Mark Webber, „The Kosovo War: A Recapitulation“, *International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1944-)* 85, č. 3 (2009): 447–59, 449–450.

¹³⁵ Konkrétně se vyjádřilo 553 pro, 41 proti a 10 se zdrželo hlasování.

¹³⁶ Německý Spolkový sněm, *Namentliche Abstimmungen*, PIPr 14/22, 1699A, 1715B,

https://www.bundestag.de/blob/196300/64568425e951173e209dc66a4e8b14da/kapitel_07_13_namentliche_abstimmungen-data.pdf (ověřeno 3. května 2016).

v rámci operace NATO „Spojenecká síla“ (*Allied Force*). Německá vláda sociálních demokratů a Zelených byla tak konfrontována první účastí Německa na ozbrojené zahraniční misi po roce 1945.¹³⁷

3. 1. Výchozí pozice Zelených

Zelení jsou stranou, která pochází z proudu mírových hnutí. Z tohoto důvodu se jeví nasazení ozbrojených sil SRN v Kosovu jako obzvláště problematické. V důsledku krize se odklonili jak od své dosavadní politiky a principů, stanovených při vzniku strany v roce 1980, tak i od svého volebního programu a koaliční smlouvy z roku 1998.

Strana se v roce 1998 stále stavěla za svůj stranický program z roku 1980. Zelení se však od svého založení vzhledem ke konfrontaci s politickou realitou vyvíjeli a museli některé své požadavky umírnit, aby se tak více přiblížili politické realitě. První vážné diskuse o novém programu ve straně probíhaly už od roku 1996. Zintenzivnily pak s volbami roku 1998. Vzhledem ke skutečnosti, že Zelení měli následující čtyři roky fungovat jako vládní strana, bylo zřejmé, že starý program bude potřebovat inovaci. Práce na novém programu se ale protahovaly, a tak k jeho ustanovení došlo až o čtyři roky později.¹³⁸ Zastaralý stranický program strany, který víceméně ještě vycházel z představy jednotného mimoparlamentního hnutí, působil v rámci politické situace a dosavadního vývoje strany poněkud těžkopádně.

Zřejmé to je například při formulaci jejich požadavků. Zelení se ve fázi, kdy čelili konfliktu spojeným s Kosovem, už vyvinuli ve stranu, která byla schopna kompromisů. Stranický program z roku 1980 však požadoval docílení požadavků strany ihned a nedával žádný prostor k případným diskuzím.¹³⁹ Tím spíše, když už některé

¹³⁷ V rámci této mise bylo nasazeno letectvo armády SRN v celkovém počtu 14 letadel Tornádo a 500 vojáků.¹³⁷ Během války v Kosovu se německé letectvo účastnilo celkem 428 nasazení, což představovalo 1,3 % celkových útoků aliance. Blíže viz.: Deutscher Bundestag, „Antrag der Bundesregierung: Deutsche Beteiligung an den von der NATO geplanten begrenzten und in Phasen durchzuführenden Luftoperationen zur Abwendung einer humanitären Katastrophe im Kosovo-Konflikt“, BT-Drs. 13/11469, *DIP (Dokumentations- und Informationssystem für Parlamentarische Vorgänge)*. <http://dip21.bundestag.de/dip21/btd/13/114/1311469.pdf> (ověřeno 3. května 2016) a Bierling, *Vormacht wider Willen*, 84–89.

¹³⁸ Switek, *Bündnis 90/Die Grünen*, 107–109.

¹³⁹ Viz.: Die Grünen, *Das Bundesprogramm 1980*, 19. : „Požadujeme okamžité odzbrojení.“ (přeloženo autorkou)

principy tohoto programu nebyly zcela dodržovány.¹⁴⁰ Program Zelené definoval jako stranu ekologickou, sociální, demokratickou a nenásilnou.¹⁴¹

Přístup k otázkám bezpečnostní a zahraniční politiky odpovídal době a pozadí, za něhož strana vznikla. Byl v něm patrný rukopis členů mírových hnutí, kteří prosazovali pacifismus a celosvětové odzbrojení. Program za žádných okolností nepřipouštěl jakýkoli druh násilí. Jedinou výjimku představovalo násilí použité v sebeobraně. S tím souvisel i požadavek okamžitého celosvětového odzbrojení, zrušení armády a stažení všech ozbrojených jednotek z cizích území.¹⁴²

Celosvětového míru chtěli Zelení docílit pomocí spolupráce zemí pod záštitou mezinárodních organizací. Z tohoto důvodu podporovali roli OSN jako organizace zajišťující světový mír. Navíc požadovali rozšíření jejich pravomocí, aby organizace mohla řešit i otázky spojené se životním prostředím.¹⁴³ Oproti tomu se kriticky stavěli k NATO. Cílem jejich politiky bylo jeho okamžité rozpuštění.¹⁴⁴

Obecně se tedy v zahraničních a bezpečnostních otázkách stavěli za tzv. „ekologickou politiku“,¹⁴⁵ která si zakládala na odmítání jakéhokoliv druhu násilí. Podle Zelených by však občané neměli být pasivní, svůj nesouhlasný postoj a názor by však měli vyjadřovat jinou formou protestu. Mír ve společnosti měl být tudíž dosažen tzv. „sociální obranou“¹⁴⁶, tudíž civilními prostředky.

Principy, které si strana stanoví pomocí svého stranického programu, by měly představovat hlavní pilíře ve formování politiky dané politické strany. Avšak každá politická strana disponuje prostorem pro určitou flexibilitu s cílem se například více přiblížit voličům. Z tohoto důvodu je pro výzkum orientace dané strany důležitý nejen její stranický program, ale i volební program, stejně tak jako koaliční smlouva mezi oběma vládními stranami.¹⁴⁷

Volební programy Zelených spolu s bezpečnostními a zahraničně politickými otázkami se spolu se stranou vyvíjely. Patrné to bylo při sledování vymezení jednotlivých proudů k této problematice. Jako příklad lze uvést změny přístupu k

¹⁴⁰ Např. princip „Basisdemokratie“ a s tím spojený rotační princip, který v této době už nebyl dodržován.

¹⁴¹ Viz.: Das Bundesprogramm 1980, Prämbel, 4. : „(...)sie ist ökologisch, sozial, basisdemokratisch und gewaltfrei.“

¹⁴² Die Grünen, Das Bundesprogramm 1980, 19.

¹⁴³ Ibid. 18.

¹⁴⁴ Ibid. 19.

¹⁴⁵ Ibid.

¹⁴⁶ Ibid. Tou Zelení rozumí: „Odpor, osobní odvaha, alternativní a decentralizované struktury“ (přeloženo autorkou)

¹⁴⁷ Switek, *Bündnis 90/Die Grünen*, 55.

mezinárodní bezpečnostní organizaci NATO. Někteří zástupci *Realos* totiž organizaci NATO a účast Německa v ní schvalovali už koncem 80. let. Například Fischer uvedl, že vystoupení SRN z NATO by bylo vzhledem k cíli zachování míru ve společnosti kontraproduktivní.¹⁴⁸ Obecně lze ale říci, že se Zelení k NATO a členství SRN v něm stavěli do roku 1994 odmítavě a požadovali jeho rozpuštění.¹⁴⁹ Postupem času se ale strana více orientovala reálně politickým směrem a i umírněná levice, zastoupená v době krize v Kosovu *Babelsbergským kruhem* a VL, svůj postoj k NATO změnila.¹⁵⁰ Avšak radikální proud strany PZ od svých původních požadavků neslevil a i v roce 1999 požadoval vystoupení SRN z této organizace.¹⁵¹

Volební program z roku 1998 již odrážel posun ve straně. K zahraničně bezpečnostním otázkám se nestavěl tak radikálně jako stranický program z roku 1980 a navíc byl zřejmý i posun od volebního programu z roku 1994. Větší orientaci k politické realitě zapříčinila mj. válka v Bosně a Hercegovině a především masakr v Srebrenici v roce 1995. Od této humanitární katastrofy se kupříkladu Fischer začal zasazovat o nasazení ozbrojených jednotek jako prostředku pro nastolení míru.¹⁵² Zelení stále s rolí NATO jako dominantní organizací ve společnosti nesouhlasili, ale už nepožadovali její okamžité rozpuštění. Byli si vědomi toho, že k docílení celosvětového odzbrojení a následného rozpuštění NATO je potřeba společenské strukturální změny. Z tohoto důvodu se zasazovali o posílení organizací OSN a OBSE. Víceméně dospěli k názoru, že jednostranné vystoupení Německa z NATO není žádoucí. Podle nich by to „zničilo mezinárodní dialog“¹⁵³ a dostalo Německo znovu do role obávaného „Sonderwegu“.¹⁵⁴

Obecně se strana v roce 1998 nadále stavěla proti jakékoliv formě použití násilí i za předpokladu, že by násilí sloužilo jako prostředek udržení či nastolení míru ve společnosti. Nadále ve svém volebním programu schvalovala pouze mezinárodní mise na základě kapitoly VI. Charty OSN.¹⁵⁵

¹⁴⁸ Joschka Fischer, „Gespensterweg und Abenteuer“, *Die Zeit*, 14. duben 1989,

<http://www.zeit.de/1989/16/gespensterweg-und-abenteuer/seite-2>, (ověřeno 3. května 2016)

¹⁴⁹ Bündnis 90/Die Grünen, Programm zur Bundestagswahl 1994, „Nur mit uns“ (Berlin 1994), 75.

¹⁵⁰ Nishida, *Strömungen in den Grünen*, 210 a 234.

¹⁵¹ Hans-Jürgen Schubert, „Dreizehn politisch-moralische Thesen“, *Webseite von BasisGrün e.V.*, 9. duben 1999, <http://basisgruen.gruene-link.de/gruene/bund/Kosovo/hj-schubert.htm> (ověřeno 3. května 2016).

¹⁵² V reakci na masakr i na osobní návštěvu Fischera v regionu sepsal například otevřený dopis na stranu, kde požadoval a obhajoval mezinárodní intervenci v Bosně, pro srovnání: Joschka Fischer, otevřený dopis straně Zeleným: „Die Katastrophe in Bosnien und die Konsequenz für unsere Partei Bündnis 90/Die Grünen“, Bonn, 30. července 1995, uchováno v *Archiv Grünes Gedächtnis*, Berlin, SRN.

¹⁵³ Bündnis 90/Die Grünen, Programm zu Bundestagswahl 1998, 142.

¹⁵⁴ *Ibid.*

¹⁵⁵ *Ibid.*, 146–148.

Strana svým programem v podzimních volbách do Spolkového sněmu v roce oslovila 6,7 % voličů. Vítězem voleb se stala strana SPD s 40,9 % hlasy,¹⁵⁶ která měla několik možností potencionálních koaličních partnerů. Po volbách se jejich předsednictvo strany však shodlo na navázání jednání se Zelenými. Budoucí kancléř Schröder už ale předem avizoval, že nebude brát ohled na nereálné požadavky Zelených a bude právě v oblastech bezpečnostní a zahraniční politiky nekompromisní. Zelení nebyli v roli, kdy by si mohli jako strana klást velké požadavky. Jednak kvůli počtu získaných hlasů a pak kvůli skutečnosti, že SPD měla oproti nim jiné možné alternativy spolupráce. Pokud se strana chtěla podílet na vládě a mít tak vliv na utváření politiky v zemi, musela být schopna kompromisů.¹⁵⁷

Z tohoto důvodu bylo i z koaliční smlouvy patrné, že vedoucí roli v této koalici připadne SPD. Kvůli podobné orientaci strany SPD můžeme v dané koaliční smlouvě najít i některé pacifistické aspekty ze stranického programu Zelených. Koalice si obecně kladla za cíl pokračovat v tradici demokratické a otevřené německé politiky a rovněž požadovala řešení konfliktních situací pomocí civilních prostředků.¹⁵⁸ Použití násilí tedy také odmítala, ale v rámci bezpečnostních otázek schvalovala možné nasazení ozbrojených sil za předpokladu dodržení mezinárodního práva a německé ústavy.¹⁵⁹

Avšak některé požadavky Zelených byly zcela potlačeny. Zřejmé to bylo například u otázky přístupu k NATO, který se zásadně odlišoval od volebního programu Zelených z roku 1998. Zatímco ve svém programu Zelení požadovali vymezení se od NATO a omezení jeho role, v koaliční smlouvě se k tomuto uvádí: „Nová spolková vláda považuje Severoatlantickou alianci jako nepostradatelný prostředek pro stabilitu a bezpečnost v Evropě (...)“.¹⁶⁰ Víceméně ale můžeme nalézt i v tomto bodě určité shody. I přes připisovanou důležitost NATO v zajišťování míru, si vláda, stejně jako Zelení v jejich programu, kladla za cíl, posílit roli OSN a OBSE, přičemž dominantní roli při řešení sporů má mít OSN.¹⁶¹

Po koaličních jednáních a vzniklé koaliční smlouvě bylo zřejmé, že stranu čekalo období, kdy se sice budou účastnit vlády, ale to na úkor svých požadavků stanovených jak při samotném založení strany, tak v jejich volebním programu z roku

¹⁵⁶ „Wahl zum 14. Deutschen Bundestag am 5. Oktober 1980“, *Der Bundeswahlleiter*, https://www.bundeswahlleiter.de/de/bundestagswahlen/fruehere_bundestagswahlen/btw1998.html

¹⁵⁷ Kristin Bergmann, „Regierungsbildung 1998: Dokumentation der Koalitionsverhandlungen“, *Zeitschrift für Parlamentsfragen* 30, č. 2 (1999): 316–25, 316–318.

¹⁵⁸ Bündnis 90/Die Grünen a SPD, Koaliční smlouva mezi Bündnis 90/Die Grünen a SPD, 44.

¹⁵⁹ *Ibid.*, 46.

¹⁶⁰ Koaliční smlouva mezi Bündnis 90/Die Grünen a SPD, 44. (přeloženo autorkou)

¹⁶¹ *Ibid.* 44–46.

1998. Pozitivní pro stranu naopak bylo, že se jí podařilo získat přes malý počet hlasů dostatek vládních pozic. Fischer, a tím spíše nový ministr životního prostředí Trittin, který byl zástupcem *Vládní levice*, už předem připravovali svou stranickou základnu na to, že kvůli účasti ve vládě budou Zelení muset z některých svých požadavků slevit.¹⁶²

Konflikt v Kosovu znovu otevřel vnitrostranickou diskusi o možném nasazení německých vojsk za účelem dosažení míru. Od začátku až do konce tohoto konfliktu byly ve straně nadále přítomny proudy, jejichž vymezení bylo konkrétně popsáno v předešlé kapitole. Konkrétně se jednalo o pragmatické a levé křídlo ve straně. Přičemž zástupci pragmatického křídla představovali *Realos* a zástupci levého křídla *Babelsbergský kruh*, *Vládní levice* a *Původní zelení*. Hlavní programovou linii pacifismu vnímal každý proud rozdílně. Jednalo se tedy přesněji o konflikt mezi „účelovými“¹⁶³ pacifisty, kteří schvalují nasazení ozbrojených sil jako možnost k zabránění ještě většímu konfliktu a nastolení míru, a „prostředkovými“¹⁶⁴ či „radikálními“¹⁶⁵ pacifisty, kteří naopak takové nasazení neschvalují a řešení konfliktních situací chtějí docílit pouze civilními prostředky.¹⁶⁶

Realos se v tomto sporu drželi své reálně politické linie a zastupovali účelový pacifismus. Stejně tak se k danému problému stavěla velká část *Vládní levice*. Nasazení jednotek NATO v Kosovu schvalovali jako prostředek *ultima ratio* k zabránění humanitární katastrofy.¹⁶⁷ Avšak i v rámci těchto proudů můžeme najít jednotlivce, kteří tento názor nesdíleli a vyjadřovali se proti nasazení ozbrojených jednotek, jako například ministryně vnitra v Porýní-Vestfálsku Bärbel Höhn, která stejně jako radikální pacifisté a *Původní zelení*, požadovala okamžité ukončení bombardování Srbska a nesohlasila s nasazením NATO.¹⁶⁸ Avšak přestože někteří členové VL na stranickém sjezdu svým hlasováním de facto podpořili tehdejší vládní kurz, příliš toto rozhodnutí veřejně netematizovali, aby tak nepřišli o přízeň u jinak smýšlejících členů a voličů.¹⁶⁹

¹⁶² Bergmann, „Regierungsbildung 1998: Dokumentation der Koalitionsverhandlungen“, 318.

¹⁶³ Gertrud Brücher, *Pazifismus als Diskurs* (Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften / GWV Fachverlage GmbH, Wiesbaden, 2009), 90.

¹⁶⁴ Otto na základě teorie Brüchera tyto pacifisty označuje jako „prostředkové“, avšak uvádí i jejich ostatní jména jako mimo jiné i Volmerův pojem „radikální“, srov.: Otto, *Die Grünen und der Pazifismus*, 27.

¹⁶⁵ Volmer, *Die Grünen und die Außenpolitik, ein schwieriges Verhältnis: eine Ideen-, Programm- und Ereignisgeschichte grüner Außenpolitik*, 495.

¹⁶⁶ Ibid.

¹⁶⁷ Nishida, *Strömungen in den Grünen*, 237–239.

¹⁶⁸ Bärbel Höhn, „Die Grünen und der Kosovo-Krieg“, *Deutschlandfunk*, zima 1999, http://www.deutschlandfunk.de/die-gruenen-und-der-kosovo-krieg.694.de.html?dram:article_id=58323

(ověřeno 3. května 2016).

¹⁶⁹ Volmer, *Die Grünen: von der Protestbewegung zur etablierten Partei: eine Bilanz*, 200.

Babelsbergský kruh vzhledem ke svému původnímu konceptu diskusního fóra v otázce Kosova nevystupoval jednotně. Konflikt toto uskupení rozdělil na dva tábory: jeden radikálně se vymezující proti použití jakéhokoliv násilí a druhý, který stavěl do prioritní pozice dodržení a nastolení lidských práv a na základě toho nasazení schvaloval.¹⁷⁰

Původní zelení působili během této krize velice aktivně. Informovali širokou veřejnost o dění v Kosovu na svých webových stránkách. Mimo to členové tohoto proudu rozesílali i e-maily členům strany, které je měli přesvědčit o důležitosti setrvání na pacifismu Zelených. Řešení krize formou násilí odmítali a neshledávali ho jako účinné. Z tohoto proudu pocházeli hlavní odpůrci vládní politiky. Jeho zástupcem byl například Uli Cremer, který zformuloval spolu s Ilkou Schröder protiválečnou iniciativu.¹⁷¹ PZ si kladli za cíl okamžité ukončení násilností v Kosovu a neshledávali postup NATO a dosavadní politiky jako úspěšný. V této krizi se dožadovali větší role OBSE a OSN.¹⁷² Avšak i přes odmítavý postoj PZ vůči vládnímu stanovisku většina zástupců tohoto proudu nepožadovala vystoupení z vlády. S požadavkem, předloženým na mimořádném stranickém sjezdu v Bielefeldu jako protinávrh vůči stranickému vedení, souhlasila většina členů PZ. Z něho bylo patrné, že i přes nesouhlas s vládním postupem nadále chtěli, aby Fischer v úřadu ministra zahraničí setrval a kladně vnímali návrh mírového plánu, který byl vypracovaný ministerstvem zahraničních věcí.¹⁷³

V rámci levého křídla byla tak oproti předešlému vývoji patrná větší rozdílnost mezi jednotlivými proudy. Navíc i kolektivní jednotné vedení levého křídla, které dobře fungovalo v 90. letech, procházelo krizovým obdobím, a tak to bylo především levé křídlo strany, které mimo jiné kvůli rozdílným přístupům k pacifismu nevystupovalo jednotně.¹⁷⁴

Vývoj na Balkáně vyvolával neklid uvnitř jednotlivých proudů už od nástupu Zelených do vlády. Faktem zůstává, že Zelení šli do vlády s tím, že pokud by se situace neuklidnila, bude se SRN na vojenské ozbrojené intervenci v rámci NATO účastnit. Situace v Kosovu se měnila, stejně tak jako rozpoložení uvnitř strany. K prvním vážným rozporům mezi členy strany začalo docházet od schválení případného

¹⁷⁰ Nishida, *Strömungen in den Grünen*, 211.

¹⁷¹ Henze, Mein Rückzug aus BasisGrün <http://basisgruen.gruene-linke.de/intern/treffen-01-11/ralf.htm>

¹⁷² <http://basisgruen.gruene-linke.de/dortmund/thesen-kotting.htm>

¹⁷³ Claudia Roth a Christian Sröbele et al., Požadavek: „Luftangriffe sofort beenden und mi der Logik der Kriegsführung brechen“, 2. Außerordentliche Bundesversammlung Seidensticker-Halle in Bielefeld, 13. Mai 1999, uchováno v *Archiv Grünes Gedächtnis*, Berlín, SRN, 7.

¹⁷⁴ Raschke a Hurrelmann, *Die Zukunft der Grünen*, 342.

vojenského nasazení za účasti SRN v únoru 1998 na zasedání Spolkového sněmu. Na tomto zasedání měl Joschka Fischer jako tehdejší ministr zahraničních věcí a jeden z nejvlivnějších zelených, řeč, ve které stanovisko vlády obhajoval a na zelené poslance apeloval, aby návrh podpořili. Vycházel z přesvědčení, že bez vojenského zajištění míru není situace řešitelná.¹⁷⁵ Poslanci Zelených ve Spolkovém sněmu se stanoviskem vlády v počtu 38 hlasů souhlasili.¹⁷⁶ Následně pak strana 1. března 1999 k dané situaci učinila prohlášení.¹⁷⁷ V oficiální rovině se konfliktní potenciál tématu prvně projevil na stranickém sjezdu v Erfurtu 7. března 1999. Proti kurzu vlády stál návrh Christiana Ströberleho a Uliho Cremera, kteří požadovali okamžité ukončení bojů na obou stranách. Zamítal jakékoliv další nasazení násilí pro nastolení míru.¹⁷⁸ Tento požadavek byl ale většinou strany odmítnut a byla odhlasována jeho změna.¹⁷⁹

Z vyjádření strany k aktuální situaci v Kosovu v březnu 1999 je patrné, že Zelení z počátku věřili v pozitivní obrat událostí na konferenci v Rambouillet, který by znamenal podpis mírové smlouvy a nasazení mírových jednotek KFOR.¹⁸⁰ Jelikož ale k takovému obratu nedošlo a situace na východě dále eskalovala, sílily hlasy za okamžité ukončení útoků. Z tohoto důvodu byl svolán mimořádný stranický sjezd v Bielefeldu, kde mělo dojít k potvrzení či přeformulování jednotného stanoviska Zelených ke konfliktu v Kosovu. Větší rozpolcenost strany potvrzuje i fakt, že k tomuto tématu na něm strana předložila celkem 104 návrhů.¹⁸¹ Tento stranický sjezd se nesl ve znamení jednoho z největších vnitrostranických sporů, kterým museli Zelení ve své historii čelit. Toto pnutí bylo natolik silné, že vážně ohrožovalo jednotu strany a reálná se jevila i hrozba úplného rozpadu strany.

¹⁷⁵ Joschka Fischer, „Stenographischer Bericht 48. Sitzung. Bonn, 25. Juni 1999“, *DIP (Dokumentations- und Informationssystem für Parlamentarische Vorgänge)*, 1704 (A), <http://dipbt.bundestag.de/doc/btp/14/14048.pdf> (ověřeno 3. května 2016).

¹⁷⁶ pět poslanců se vyjádřelo proti a jeden se hlasování zdržel; viz.: Bündnis 90/Die Grünen, *Stellungnahme der Bundestagsabgeordneten von Bündnis 90/Die Grünen, „Kosovoeinsatz der Bundeswehr, notwendiger Einsatz oder Interventionstruppe gegen Serbien“* Berlin: 1. březen 1999. Uchováno v *Archiv Grünes Gedächtnis*, Berlín, SRN, 1.

¹⁷⁷ *Ibid.*

¹⁷⁸ Uli Cremer a Christian Ströbele et al., Antrag V-34: „Für eine friedliche und nachhaltige Lösung des Kosovo-Konflikts!“, Požadavek na stranickém sjezdu v Erfurtu, 5.–7. březen. 1999. Uchováno v *Archiv Grünes Gedächtnis*, Berlin, SRN

¹⁷⁹ Bündnis 90/Die Grünen, Protokoll: 13. Ordentliche Bundesversammlung Messe in Erfurt 5.3. – 7.3.1999, TOP 13 „*Verschiedenes*“, uchováno v *Archiv Grünes Gedächtnis*, Berlín, SRN.

¹⁸⁰ Bündnis 90/Die Grünen, *Stellungnahme der Bundestagsabgeordneten von Bündnis 90/Die Grünen*, 4.

¹⁸¹ Bündnis 90/Die Grünen, Protokoll: 2. Außerordentliche Bundesversammlung Seidensticker-Halle in Bielefeld, 13. květen 1999, TOP 2 „*Formalia*“, Uchováno v *Archiv Grünes Gedächtnis*, Berlín, SRN.

3. 2. Bielefeld jako eskalace vnitrostranického konfliktu

Mimořádný stranický sjezd, který měl vyřešit postoj strany k situaci v Kosovu, začal 13. května 1999. Proti němu protestovala řada demonstrantů a mírových aktivistů, což svědčilo o vyhocenosti a závažnosti daného konfliktu a jeho přesahu mimo stranickou komunitu směrem k veřejnosti. Nesouhlas uvnitř strany eskaloval natolik, že došlo i k několika přímým a veřejným útokům na zastánce vládního kurzu.¹⁸² Obecně se dá říci, že Zelení na tomto stranickém sjezdu stáli před rozhodnutím, zda i přes nezdařilý vývoj v Kosovu na vládním kurzu setrvají, či zda zvolí jinou alternativu.¹⁸³

Z celkem 104 návrhů v konečném hlasování stály proti sobě návrhy dva. Na jedné straně návrh předsednictva strany, který požadoval dočasné přerušení leteckých útoků¹⁸⁴ a protinávrh skupiny členů, zastoupené mimo jiné Claudií Roth a Christianem Ströbelem, který požadoval okamžité ukončení konfliktu.¹⁸⁵ I když tyto dva návrhy stály proti sobě, měly i několik společných rysů. Obě skupiny se například radikálně stavěly proti dalšímu stupni vojenské intervence pomocí nasazení pozemních jednotek a konstatovaly, že dosavadní řešení NATO v podobě leteckých útoků selhalo a zapříčinilo nepříznivou situaci. Společně také zdůrazňovaly potřebné poskytnutí pomoci kosovským uprchlíkům.¹⁸⁶ Navíc kladně hodnotily dosavadní snahy Fischera řešit situaci diplomatickou cestou a kritizovaly dosavadní západní mocnosti, které dostatečně nepracovaly s preventivními mechanismy proti násilí. Podle předsednictva proto situace eskalovala natolik, že řešení pouze na civilní úrovni už nebylo možné. Naopak protistrana požadovala řešení konfliktu pouze civilní cestou.¹⁸⁷ Skupina kolem Roth nesouhlasila s nasazením ozbrojených sil. A to i za předpokladu, že by tyto jednotky měly sloužit k nastolení míru a uklidnění situace. Podle nich násilí mělo za příčinu použití dalšího násilí a z toho důvodu požadovali vystoupení „z vojenské eskalační spirály“.¹⁸⁸

¹⁸² Notoricky známým se stal například útok na Fischera, který při něm byl potřísněn barvou.

¹⁸³ Volmer, *Die Grünen: von der Protestbewegung zur etablierten Partei: eine Bilanz*, 397.

¹⁸⁴ Předsednictvo Zelených, Požadavek: „Frieden für die Menschen vereinbaren! Für einen Frieden im Kosovo, der seinen Namen zu Recht trägt“, 2. Außerordentliche Bundesversammlung Seidensticker-Halle in Bielefeld, 13. květen 1999. Uchováno v *Archiv Grünes Gedächtnis*, Berlín, SRN., 4.

¹⁸⁵ Roth et al., Požadavek: „Luftangriffe sofort beenden und mi der Logik der Kriegsführung brechen“.

¹⁸⁶ Předsednictvo Zelených, Požadavek: „Frieden für die Menschen vereinbaren! Für einen Frieden im Kosovo, der seinen Namen zu Recht trägt“, 5; Roth et al., Požadavek: „Luftangriffe sofort beenden und mi der Logik der Kriegsführung brechen“, 4 a 7.

¹⁸⁷ Předsednictvo Zelených, Požadavek: „Frieden für die Menschen vereinbaren! Für einen Frieden im Kosovo, der seinen Namen zu Recht trägt“, 1; Roth et al., Požadavek: „Luftangriffe sofort beenden und mi der Logik der Kriegsführung brechen“, 2–3.

¹⁸⁸ Roth et al., Požadavek: „Luftangriffe sofort beenden und mi der Logik der Kriegsführung brechen“, 5.

Je tak zřejmé, že oba návrhy zastávaly podobná stanoviska s cílem zamezit další použití násilí a vojenské síly. Návrh předsednictva tomu chtěl zabránit cestou kompromisu. A proto požadoval pouhé přerušení bombardování. Tento návrh se sice vymezoval od aktuálního vládního kurzu, avšak jeden z hlavních vládních aktérů v této krizi, Joschka Fischer, ho byl schopen tolerovat. Na rozdíl od protinávrhu strany, který si kladl za cíl s nálety skončit okamžitě a natrvalo, i za předpokladu, že srbská vláda bude nadále odmítat spolupráci. Skupina kolem Roth tak vládě nedávala příliš prostoru ke kompromisnímu řešení. V tomto hlasování tedy nešlo jen o otázku zachování principů Zelených. Na jejich rozhodnutí záviselo také to, zda jako strana budou nadále fungovat ve vládě či nikoli. Hlasovat proti předsednictvu strany znamenalo hlasovat proti vládě a zároveň proti ministru zahraničí Fischerovi. Většinová podpora protinávrhu radikálních pacifistů by znamenala, že Fischer odstoupí z vlády a SPD vystoupí z koalice. Faktem zůstává, že podpora protinávrhu a konec Zelených ve vládě by nepříspělo k příznivějšímu vývoji v Kosovu. Ostatní parlamentní strany (kromě PDS) stály za nasazením ozbrojených sil a v aktuálním vládním kurzu by pokračovaly nadále. Víceméně by tak strana ztratila veškerý svůj vládní vliv nad touto situací a nemohla by prosazovat ani svou kompromisní linii.¹⁸⁹

Před samotným hlasováním o stanovisku strany měli členové Zelených možnost se k dané situaci vyjádřit a přiklonit se k jednomu z oněch návrhů. Práce nyní detailněji představí postoje jednotlivých zástupců proudů v rámci mimořádného stranického sjezdu v Bielefeldu.

Jako dva hlavní zástupce *Realos* byli zvoleni Joschka Fischer, tehdejší úřadující ministr zahraničí, a Reinhard Bütikofer, tehdejší člen předsednictva strany a iniciátor diskusní platformy *Bütikoferův přátelský kruh*. Fischerova situace v tomto sporu byla složitá. Na jedné straně se jako ministr zahraničí přímo zodpovídal vládě a sám působil jako hlavní aktér řešící tento spor na mezinárodní úrovni. Na straně druhé to byl zároveň i vlivný člen Zelených, který se musel zodpovídat také své straně. Fischer jako zástupce *Realos* nepodporoval myšlenku jakéhokoli přerušení leteckých útoků. Avšak byl schopný s kompromisem předsednictva strany souhlasit. S protinávrem nesouhlasil a při jeho případném vítězství ho jako ministr zahraničí předem odmítl prosazovat. Stál nadále za kurzem NATO, který požadoval první

¹⁸⁹ Fischer, *Die rot-grünen Jahre: deutsche Außenpolitik : vom Kosovo bis zum 11. September*, 222–228.

ústupný krok ze strany Miloševiče.¹⁹⁰ Fischer nasazení ozbrojených sil odůvodňoval hlavně na lidskoprávní úrovni. Vojenské nasazení viděl jako prostředek k zabránění možné humanitární katastrofě, kterou přirovnával například k masakru v Srebrenici za války v Bosně a Hercegovině. V souvislosti s možnou humanitární katastrofou tematizoval porušování lidských práv a etnické čistky v Osvětimi.¹⁹¹ Použití argumentu holocaustu k oprávnění vojenské intervence zde podle mnohých působilo jako neadekvátní a přehnané moralizování.¹⁹² Navíc tento argument působil kontroverzně a problematicky v kontextu s událostmi v Kosovu a vzhledem k citlivosti společnosti vůči tomuto tématu.¹⁹³

Většina strany se ale s Fischerovým názorem a vládním kurzem rozcházela. Dokonce i někteří zástupci *Realos* se vzhledem k nepříznivě se vyvíjející situaci proti vládnímu kurzu vymezovali. Tak například Reinhard Bütikofer, který tehdy patřil k předsednictvu strany a požadoval, na rozdíl od Fischera, přerušení bombardování. Musel se jednak zodpovídat své reálně politické orientaci, ale i své roli v předsednictvu strany. Snažil se tak najít kompromis mezi stranickou základnou, vládou a svým přesvědčením. Proto se stavěl za návrh předsednictva, na kterém se spolupodílel. Odklon od bezmezného pacifismu a podporu ozbrojených sil za účelem zamezení porušování lidských práv a ještě většího násilí neviděl jako zradu vůči stranickým ideálům a cílům. Byl toho názoru, že vládní strana musí být schopna své ideály a cíle kompromisně přizpůsobit tak, aby byly vládními stranami akceptovatelné a měly tak reálnou šanci se prosadit. Vymezení k jednomu či druhému názoru by pouze vedlo k rozpadu strany, což by zapříčinilo, že by Zelení nemohli prosadit své další programové body.¹⁹⁴

Levé křídlo Zelených bylo více rozpolcené než jeho pravá část. Jak mezi jednotlivými proudy, tak dokonce i uvnitř nich členové nepůsobili jednotně. *Babelsbergský kruh* nefungoval jako diskusní fórum, které mělo být otevřené všem

¹⁹⁰ Joschka Fischer, řeč na stranickém sjezdu v Bielefeldu – přepis, Bielefeld, 13. 5. 1999, uchováno v *Archiv Grünes Gedächtnis*, Berlin, SRN, 5.

¹⁹¹ Z tohoto proslavu vstoupila do podvědomí hlavně věta: „Aber ich stehe auf zwei Grundsätzen: Nie wieder Krieg, nie wieder Auschwitz; nie wieder Völkermord, nie wieder Faschismus.“, viz.: Ibid., 2.

¹⁹² Peter Rudolf „Germany and the Kosovo conflict“ v *Alliance politics, Kosovo, and NATO's war: allied force or forced allies?*, Pierre Martin a Mark R. Brawley, ed., (New York, N.Y.: Palgrave, 2001), 135.

¹⁹³ Kurt Gritsch, *Nie wieder Krieg (ohne uns)! Die Rolle von Grünen, Linken und Medien im Kosovo-Krieg*, (Heise Medien: 2015), verze pro e-book: poz. 60.

¹⁹⁴ Rozhovor s Reinhardem Bütikoferem, v „35 grüne Jahre (22): Kosovo-Sonderparteitag in Bielefeld 1999“, *Oficiální stránky Zelených*, <https://www.gruene.de/ueber-uns/35-gruene-jahre-35-gruene-geschichten/35-gruene-jahre-22-kosovo-sonderparteitag-in-bielefeld-1999.html> (ověřeno 3. května 2016).

proudům uvnitř levého křídla. Diskuse probíhaly vyostřeně a platforma tak nedržela pohromadě. A ani *Vládní levice* v tomto období nepůsobila jednotně. *Původní zelení* byli tak jediným proudem, který během tohoto stranického sjezdu zastával jednotný názor, a to okamžité ukončení bombardování.

Za Vládní levici byl především důležitý Ludger Volmer, který jako náměstek ministra zahraničí měl přímý vliv na zahraniční politiku. Fischerův záměr pro zvolení Volmera náměstkem byl, že bude v rámci této funkce působit jako zprostředkovatel mezi levicí a vládou. Na začátku červeno-zelené koalice se Volmer ale vůči přístupu Fischera a vlády k válce v Kosovu vymezoval. V říjnu 1998 se ve Spolkovém sněmu vyjádřil proti tzv. „aktivačnímu rozkazu“ a následně se zdržel hlasování.¹⁹⁵ Snažil se konflikt řešit mírovou cestou, proto se spolu s dalšími zasazoval o uskutečnění mezinárodní konference v Rambouillet.¹⁹⁶ S vývojem situace si uvědomoval, že nesouhlas Zelených s postupem NATO by diskreditovalo jeho dosavadní vládní politiku. Pokud by se Německo na straně NATO v této krizi na ozbrojeném konfliktu nepodílelo, byla by role NATO oslabena a Miloševiče naopak posílena.¹⁹⁷ V jeho řeči v Bielefeldu se vyslovil proti válce, ale postavil se za plán ministerstva zahraničních věcí, tedy za návrh předsednictva.¹⁹⁸ Tímto krokem se jako zprostředkovatel mezi levicí a pravicí zdiskreditoval a byl konfrontován s nesouhlasem některých svých kolegů z levého křídla strany.¹⁹⁹ I jeho přívrženci v Porúří toto rozhodnutí vnímali negativně, čímž přišel o značnou část své voličské základny.²⁰⁰ Avšak například Kerstin Müller, která spadala také do VL a která Zelené v této době zastupovala jako náměstkyně ministerstva životního prostředí, byla též názoru, že pouhá civilní řešení v dané situaci nepomohou. Oproti Volmerovi však souhlasila s vládním kurzem a nepodporovala, tak ani jeden návrh.²⁰¹

Bärbel Höhn, tehdejší ministryně životního prostředí v Porýní-Vestfálsku, od začátku bombardování požadovala jeho okamžité ukončení. Věřila v to, že se Zelení

¹⁹⁵ Ludger Volmer, Debata ve Spolkovém sněmu, „Stenographischer Bericht 248. Sitzung, Bonn, 16. Oktober 1998“, *DIP (Dokumentations- und Informationssystem für Parlamentarische Vorgänge)*, PIPr 13/248, 23152A, <http://dip21.bundestag.de/dip21/btp/13/13248.pdf> (ověřeno 3. května 2016).

¹⁹⁶ Volmer, *Die Grünen: von der Protestbewegung zur etablierten Partei: eine Bilanz* 387-389.

¹⁹⁷ *Ibid.* 399.

¹⁹⁸ Ludger Volmer se takto vyjadřuje na své webové stránce, blíže viz.: Abgeordneter im Deutschen Bundestag 1993-1998, <http://www.ludger-volmer.de/abgeordneter.html> (ověřeno 3. května 2016).

¹⁹⁹ Wolfrum, *Rot-Grün an der Macht: Deutschland 1998-2005*, 107.

²⁰⁰ Volmer, *Die Grünen: von der Protestbewegung zur etablierten Partei: eine Bilanz*, 398.

²⁰¹ Rozhovor s Kerstin Müller, v „Haltung der Bundesregierung zum Kosovo-Krieg“, Deutschlandfunk (10. duben 1999), http://www.deutschlandfunk.de/haltung-der-bundesregierung-zum-kosovo-krieg.694.de.html?dram:article_id=58269 (ověřeno 3. května 2016).

mohou pokusit docílit ukončení náletů i za předpokladu, že se dále budou účastnit vlády. Podle ní spolková vláda měla právo na využití všech možností civilního řešení sporu.²⁰² V Bielefeldu tak nepodpořila Vládní levici a předsednictvo strany, což někteří její kolegové, především přímí účastníci vlády, kritizovali.²⁰³ Naopak ve většině strany vzbudila její řeč proti vládnímu kursu pozitivní odezvu. Höhn svoje rozhodnutí obhajovala tím, že protinávrh nebyl ve svém znění natolik odlišný od návrhu předsednictva. Rozhodně nechtěla působit proti vládě, jelikož si mj. cenila role Fischera a jeho úsilí v rámci této situace a považovala za důležité ho v tomto podpořit.²⁰⁴ Avšak řešení dané situace viděla jinak. Pro Zelené bylo podle ní důležité udělat vše pro to, aby všichni zúčastnění ukončili ozbrojené akce a se zamezit tak další eskalaci ozbrojeného konfliktu. Kromě dopadů, které tyto útoky měly na civilní obyvatelstvo, zmiňovala i těžké dopady na životní prostředí. Proto bylo podle ní důležité, aby strana z obou dvou návrhů vypracovala společné stanovisko, které by vedlo k jednotnému postupu strany v dané situaci.²⁰⁵

Na krajním spektru levého křídla strany se proud Původních zelených vymezoval jak proti vládnímu kursu, tak i proti kompromisní linii předsednictva strany. Mezi hlavní představitele tohoto proudu patřili mimo jiné Annelie Buntentbach a Hans-Christian Ströbele.

Annelie Buntentbach byla spoluautorkou konečného protinávrhu. Její řeč na stranickém sjezdu v Bielefeldu se tak víceméně shodovala s protinávrem proti předsednictvu strany. Požadovala okamžité ukončení útoků a tím pádem též „vystoupení z eskalační spirály“.²⁰⁶ Odsuzovala roli NATO v tomto konfliktu. Podle ní řešení konfliktu násilím situaci nezlepšilo, ba naopak. Byla toho názoru, že NATO nepřislušela role zprostředkovatele v daném sporu, protože se přímo podílelo na válečném konfliktu na albánské straně.²⁰⁷ Stejně jako návrh protistrany chtěla řešení konfliktu docílit mírovou cestou a civilními formami, které podle ní nebyly dostatečně využity. Pouhé přerušení bombardování představovalo další výhrůžku srbské straně, která by, vzhledem k dosavadní situaci, vedla jen k další eskalaci sporu a k dalšímu

²⁰² Bärbel Höhn, „Die Grünen und der Kosovo-Krieg“.

²⁰³ Paul Lersch et al., „D-Day in Bielefeld“, *Der Spiegel* 1999, č. 20 (17. květen 1999): 28-29, 29.

²⁰⁴ Bärbel Höhn, „Die Grünen und der Kosovo-Krieg“.

²⁰⁵ Pascal Beucker, „Interview mit Bärbel Höhn“, *Jungle World online*, 19. květen 1999.

<http://www.beucker.de/1999/juwo19-05-99.htm> (ověřeno 3. května 2016).

²⁰⁶ „Annelie Buntentbachs Rede auf dem Kosovo-Sonderparteitag in Bielefeld 1999“, 01:50, YouTube video, 16:37, zveřejněno BÜNDNIS90/DIE GRÜNEN, říjen 2010.

<https://www.youtube.com/watch?v=UckokjNcDwU> (ověřeno 3. května 2016).

²⁰⁷ *Ibid.*, min 12:00.

stupni násilí.²⁰⁸ Také odsuzovala přístup některých aktivistů, kteří svým vyhroceným protestem diskusní atmosféru znemožňovali.²⁰⁹ Nepovažovala však svůj odlišný názor jako pokus o to, Zelené od vládního kursu odklonit, a tím je vyřadit z vlády. Spíše si kladla sebevědomý cíl tento vládní kurs změnit a přimět vládu, aby se již dále nepodílela na bombardování a řešila daný spor pouze civilní cestou.²¹⁰

Další spoluautor protinávrhu a zástupce PZ byl Hans-Christian Ströbele. Vymezoval se proti názoru, že použití ozbrojených sil je nezbytné pro nastolení míru. Podle něj bylo naopak nezbytné, aby právě Zelení dokázali, že lze tuto konfliktní situaci řešit i bez nasazení ozbrojených sil. Byl přesvědčen, že účastí ozbrojených sil na konfliktu trpělo více lidí než při jeho zamezení.²¹¹ Stejně jako protinávrh zastával stanovisko, že NATO nebylo schopno vojenským nasazením situaci obrátit k lepšímu a podobně jako Buntentbach argumentoval, že zdaleka nebyly využity všechny mírové možnosti, jak konflikt v Kosovu ukončit. Navíc zastával názor, že většina strany souhlasila s aktuálním vládním kurzem, a tím pádem tak i s leteckými útoky NATO, v zájmu účasti Zelených ve vládě. Předpokládal, že by strana ve většině reagovala jinak, pokud by se nacházela stále v opozici. Tvrdil, že někteří členové a přímí aktéři ve vládě s ním sdíleli jeho názor, avšak na základě jejich vládní zodpovědnosti ho nepodpořili veřejně. Zároveň ale také konstatoval, že případné rozhodnutí na stranickém sjezdu v Bielefeldu pro návrh protistrany by s největší pravděpodobností na daném vládním kurzu nic nezměnilo. Avšak pro Zelené jako pro stranu byl tento stranický sjezd důležitý nejen vzhledem k zhoršující se situaci na Balkáně, ale také v kontextu blížících se komunálních a evropských voleb. Zelení svým konečným hlasováním v Bielefeldu definovali i svůj aktuální postoj k mírovým otázkám obecně, což mohlo voliče v následujících volbách ovlivnit.²¹²

Z vylíčení stanovisek konkrétních zástupců jednotlivých proudů je zřejmé, že Zelení na daném stranickém sjezdu nevystupovali jednotně ani jako strana, ale ani v rámci jednotlivých proudů. Po představení obou návrhů a vyjádření se jednotlivých členů k situaci došlo k samotnému hlasování, přičemž byl návrh předsednictva většinou

²⁰⁸ Ibid, min 10:48-10:58.

²⁰⁹ Ibid, min 1:30.

²¹⁰ Ibid, min 13:45-14:50.

²¹¹ Otto, *Die Grünen und der Pazifismus*, 92.

²¹² Pascal Beucker, „Interview mit Hans-Christian Ströbele“, *taz ruhr online*, 5. červen 1999, <http://www.beucker.de/interviews/taz6-5-99.htm> (ověřeno 3. května 2016).

444:318 podpořen.²¹³ Joschka Fischer tak na svou funkci ministra zahraničních věcí nerezignoval a Zelení díky tomu setrvali ve vládě.

3. 3. Důsledky Bielefeldu

3. 3. 1. Odklon od programového vymezení strany

Rozhodnutím z Bielefeldu Zelení podpořili vládu. Strana tímto prokázala, že dokáže v rámci spolkové vládní úrovně fungovat a přizpůsobit se politické reálné situaci. Tímto rozhodnutím však působili v rozporu se svým stranickým i volebním programem.

To tematizoval například protinávrh uskupení kolem Roth, který konstatoval, že většina strany i přes dané programové vymezení s použitím násilí souhlasila.²¹⁴ Očividný odklon od programu je patrný například u role NATO ve válce v Kosovu. Kritická situace v Kosovu a nasazení ozbrojených sil probíhalo bez mandátu OSN. Z důvodu veta Číny a Ruska nemělo OSN možnost v dané eskalující situaci zasáhnout a bylo takto blokováno. NATO z toho důvodu OSN obešlo a nálety na Kosovo tak probíhaly bez mandátu OSN, pouze na základě rezolucí NATO. Strana s tímto souhlasila a působila tak v rozporu se svým stranickým programem z roku 1980, který nejenže odmítal upřednostnění role NATO před OSN, ale požadoval okamžité rozpuštění této bezpečnostní organizace.²¹⁵ Daná situace tak dokládá, že tento stranický program byl již neaktuální a byl neslučitelný s politickou realitou.

Zelení však jednali ale i proti svému volebnímu programu a koaliční smlouvě z roku 1998, které byly sepsány několik měsíců před zahájením náletů. Sice nepožadovali okamžité rozpuštění NATO, avšak kladli si za cíl posílení role OSN,²¹⁶ přičemž schválením rozhodnutí vlády docílili pravého opaku, a role OSN byla tímto krokem oslabena.

Podporou vládního kurzu Zelení nenaplnili svůj volební cíl postupného odzbrojování německé armády. Místo toho, aby Německo šlo ostatním zemím v tomto

²¹³ Bündnis 90/Die Grünen, Protokoll: 2. Außerordentliche Bundesversammlung Seidensticker-Halle in Bielefeld, 8.

²¹⁴ Roth et al., Požadavek: „Luftangriffe sofort beenden und mi der Logik der Kriegsführung brechen“, 2–3.

²¹⁵ Die Grünen, Das Bundesprogramm 1980, 19.

²¹⁶ Bündnis 90/Die Grünen, Programm zu Bundestagswahl 1998, 142.

příkladem²¹⁷, pokračovalo dále ve stejném kurzu a podílelo se na ozbrojeném nasazení v rámci operace NATO „Spojenecká síla“ spolu s ostatními členy aliance. Navíc i v rámci celoevropské politiky selhal jeho cíl přispět k vytvoření takové Evropské unie, kde se konflikty řeší pouze mírovou cestou a kde je násilí jako prostředek pro řešení krizí vyloučeno.²¹⁸

Samotné nasazení ozbrojených sil představovalo další odklon od programového vymezení strany. Vzhledem ke stranickému programu tak byla dokonce porušena hlavní zásada strany,²¹⁹ to zamezit veškerému násilí i jako prostředku pro dosažení „humanitárního cíle“.²²⁰ Tento princip nenásilnosti byl tak porušen i ve vztahu k volebnímu programu strany, který se též vymezoval proti veškerému vojenskému nasazení²²¹ a schvaloval řešení konfliktů pouze na základě kapitoly VI. Charty OSN,²²² což ale bylo už vzhledem k neexistujícímu mandátu OSN při daném vojenském nasazení porušeno.

I přes tyto zjevné rozpory můžeme však i vidět snahu Zelených na jejich hlavních zásadách setrvat. Použití násilí Zelení většinou schválili pouze jako poslední možnost řešení sporu v rámci akutní bezprecedentní situace. Víceméně je ale zřejmé, že se snažili především i o posílení civilních možností řešení konfliktu formou tzv. „sociální obrany“,²²³ kterou prosazoval jejich stranický program z roku 1980.²²⁴ Fischer jako ministr zahraničí často osobně jednal s přímými politickými aktéry a snažil se nalézt diplomatické řešení formou dohody. I ministerstvo zahraničních věcí, ve kterém byli zastoupení i jiní Zelení, jako například náměstek Ludger Volmer, sehrálo též roli při formování tzv. „Fischerova plánu“, který navrhoval další možný postup v eskalující situaci v Kosovu.²²⁵

3. 3. 2. Důvody k rozhodnutí strany

Strana měla několik důvodů, proč se v Bielefeldu de facto nepřímou znovu přiklonila k tehdejšímu vládnímu kurzu a dostala se tak do rozporu jak se svými

²¹⁷ Ibid.

²¹⁸ Ibid., 138.

²¹⁹ Zelení v době svého vzniku zastávali celkem 4 hlavní zásady. Zelení měli být „ekologičtí, sociální, demokratičtí a nenásilní“. Viz.: Die Grünen, Das Bundesprogramm 1980, 4–5.

²²⁰ „Náš nejvyšší princip zní: humanitární cíle nemohou být docíleny nehumanitárními prostředky.“ Viz.: Die Grünen, Das Bundesprogramm 1980, 5 (přeloženo autorkou).

²²¹ Bündnis 90/Die Grünen, Programm zu Bundestagswahl 1998, 146.

²²² Ibid.

²²³ Die Grünen, Das Bundesprogramm 1980, 19.

²²⁴ Ibid.

²²⁵ Friedrich, *Die deutsche Außenpolitik im Kosovo-Konflikt*, 130.

hlavními stranickými zásadami, tak se svým volebním programem. Jeden z důvodů tohoto posunu od „nenásilnosti“, původní zásady Zelených, k schopnosti připustit možnou intervenci zbraní jako prostředku zahraniční bezpečnostní politiky, byla například již zmíněná válka v Bosně a Hercegovině, kde pouhé civilní řešení sporu nedokázalo danou situaci vyřešit. Přes přítomné mírové jednotky došlo k brutálnímu masakru na civilním obyvatelstvu v Srebrenici. Na tomto argumentu mimo jiné stavěl Joschka Fischer.²²⁶ Jedním z důvodů pro souhlas s vládním kurzem tedy bylo přesvědčení některých členů strany, že použití násilí je v krajní situaci, jako bylo Kosovo, třeba k zabránění ještě většímu násilí a porušování lidských práv.

Rozhodujícím aspektem byla i účast Zelených ve vládě. Vzhledem k dané situaci a reakci politických aktérů (předem avizované možné odstoupení Fischera z funkce či vystoupení SPD z koalice) si byla většina členů strany vědoma toho, že svým rozhodnutím neovlivní ani tak další postup ve válce v Kosovu, ale především další fungování strany v politickém systému. Pro návrh předsednictva hlasovala tak většina strany i z toho důvodu, aby červeno-zelené koalice zůstala zachována a Zelení mohli dále působit v její vládě. Tím pádem i podpořili ministra zahraničí Fischera, který pak dále mohl pokračovat ve svých diplomatických iniciativách a mírovém plánu, které pak v konečné fázi konfliktu sehrály při řešení situace jednu z rozhodujících rolí.²²⁷

3. 3. 3. Vnitrostranické důsledky

Vzhledem k prohlubujícímu vnitrostranickému sporu Zeleným hrozilo, že se v důsledku odlišných názorů a přiosřených debat rozpadnou a ohrozí další fungování vládní koalice. K rozpadnutí strany ale, i přes prohru a zklamání radikálních pacifistů, nedošlo. Víceméně však můžeme zaznamenat vystoupení několika významných členů ze strany. Mezi ně patřil například politolog Elmar Altvater²²⁸ či jeden z původních zakladatelů strany Eckhard Stratmann-Mertens.²²⁹ V Hamburgu pak ze strany kvůli rozhodnutí v Bielefeldu vystoupilo pět členů, kteří následně založili „Skupinu proti válce“.²³⁰ Zmíněný Stratmann-Mertens na základě výsledku tohoto sjezdu dále působil spíše proti Zeleným. Ihned po ukončení jednání v Bielefeldu se sešel s dalšími odpůrci

²²⁶ Fischer, *Die rot-grünen Jahre: deutsche Außenpolitik : vom Kosovo bis zum 11. September*, 212.

²²⁷ Otto, *Die Grünen und der Pazifismus*, 88 a 94.

²²⁸ Gritsch, *Nie wieder Krieg (ohne uns)! Die Rolle von Grünen, Linken und Medien im Kosovo-Krieg*, verze pro e-book: pozice 287.

²²⁹ Paul Lersch et al., „D-Day in Bielefeld“, 29.

²³⁰ Thorsten Thaler, „Hamburg: Abspaltung von Grünen-Fraktion“, *Junge Freiheit online*, 20. květen 1999, <https://phinau.de/jf-archiv/archiv99/219yy13.htm> (ověřeno 3. května 2016).

vládního kurzu a stal se spoluzakladatelem platformy *Sít' zelené levé alternativy*, která tyto odpůrce sdružovala.²³¹ Obecně ale k významné ztrátě členů nedošlo.²³²

Avšak jedním z dalších vnitrostranických důsledků tohoto stranického sjezdu bylo, že došlo ke změnám uvnitř proudů, konkrétně u levého křídla strany. Kvůli četným sporům a vyostřeným diskusím uvnitř *Babelsbergského kruhu* se tento proud s cílem vytvoření jednotné debatní platformy rozpadl.²³³ PZ působili uvnitř strany jako jediný proud, který se jednotně a aktivně nadále zasazoval za okamžité ukončení náletů, a to i přes to, že na Bielefeldu bylo stanoveno jinak. Vystupoval proti konečnému rozhodnutí strany, které bylo stanoveno na základě demokratického hlasování. Kládl si za cíl spojení všech odpůrců války v rámci mimostranické platformy. Prostředkem pro to mělo být založení platformy *Sít' zelené levé alternativy*²³⁴, která spojovala jak bývalé, tak i současné členy Zelených a navíc i nestraníky.²³⁵ Tato iniciativa, ale neměla dlouhého trvání a nakonec se rozpustila. Důvodem k tomu bylo mimo jiné vyjádření jednoho ze zakladatelů Stratmanna-Mertense, který vystupoval výslovně proti Zeleným.²³⁶ Rozhodnutím v Bielefeldu tak záměr Původních zelených selhal a proud se po neúspěšném projektu zmíněné platformy stáhl do ústraní.²³⁷

3. 3. 4. Programové důsledky

Jedním z dalších a hlavních důsledků, který stranický sjezd v Bielefeldu měl, byla nová orientace strany v zahraniční a bezpečnostní politice, zakotvená v nově vzniklém stranickém programu v roce 2002. Vzhledem k tomu, že se na něm začalo pracovat na začátku roku 1999,²³⁸ je zřejmé, že situace v Kosovu a reakce strany na tento konflikt sehrála zajisté při jeho formování značnou roli. S ohledem na skutečnost, že mezi novým a starým stranickým programem Zelených bylo 22 let, bylo zřejmé, že

²³¹ Raschke a Hurrelmann, *Die Zukunft der Grünen*, 352.

²³² „Trotz Bielefelder Beschluß kein Grünen-Antrag zum Kosovo-Krieg“, *Die Welt online*, 19. květen 1999, <http://www.welt.de/print-welt/article571775/Trotz-Bielefelder-Beschluss-kein-Gruenen-Antrag-zum-Kosovo-Krieg.html> (ověřeno 3. května 2016).

²³³ Nishida, *Strömungen in den Grünen*, 211.

²³⁴ V němčině: Netzwerk Grün-Links-Alternativ

²³⁵ „Enttäuschte Grüne gründen das ‚Netzwerk Grün-Links-Alternativ‘: Unbelehrbar!“, *Gegenstandpunkt* 6, č. 3 (červen): 25–31,

GEGENSTANDPUNKT, <http://www.gegenstandpunkt.com/gs/1999/3/gs19993c06h2.html> (ověřeno 3. května 2016).

²³⁶ Raschke a Hurrelmann, *Die Zukunft der Grünen*, 352.

²³⁷ Pascal Beucker, „Netzwerk Abgestürzt“, *Jungle World online*, 6 1999, <http://jungle-world.com/artikel/1999/23/30575.html> (ověřeno 3. května 2016).

²³⁸ Bündnis 90/Die Grünen, Grundsatzprogramm, 7.

strana za tento čas prošla vývojem a směřovala více k politické realitě. Z tohoto důvodu je patrná rozdílnost mezi danými programy.

Nový program obsahuje několik hlavních změn, které souvisí s jistým „učícím procesem“²³⁹, kterým si strana prošla během své existence a během zkušenosti dvouletého vládnutí na spolkové úrovni. Patrné je to například hned u preambule a hlavního vymezení strany. Zelení své hlavní politické linie už nenazývají „zásadami“²⁴⁰ nýbrž „hodnotami“²⁴¹, přičemž původní hlavní zásada nenásilí se tu nově objevuje v souvislosti s lidskými právy.²⁴²

I přes nasazení ozbrojených sil v Kosovu Zelení primárně dále podporují civilní formy řešení konfliktů a zdůrazňují potřebu činit preventivní kroky proti násilí a konfliktům.²⁴³ Další společný bod, a to jak se starým stranickým programem, tak i s volebním programem z roku 1998, je cíl posílení role OBSE a OSN.²⁴⁴

Posun v jejich novém zahraničně-bezpečnostním kurzu je patrný vzhledem k novému postoji vůči NATO. Zelení už nepožadují jeho rozpuštění a tolerují účast SRN v této bezpečnostní organizaci. Přesto ale stále požadují její reformu a zdůrazňují, že NATO nesmí hrát dominantní roli nad ostatními organizacemi. Navíc se nesmí stát jedinou organizací v rámci vztahů Evropy s USA.²⁴⁵

Zásadní změnu v novém stranickém programu představuje tolerance použití násilí jako formy řešení závažných sporů. Zelení nadále upřednostňují řešení konfliktních situací civilní formou a považují násilí obecně za nejhorší formu zla. Zároveň si však uvědomují, že ve výjimečných situacích, kdy civilní formy řešení konfliktů byly vypotřebovány, je použití násilí nezbytné a legitimní k zamezení ještě většího násilí a k boji za lidská práva.²⁴⁶ Nicméně ke schválení nasazení ozbrojených jednotek může dojít jen na základě přesně stanovených pravidel, přičemž každý případ musí být posouzen zvlášť a musí být v souladu s lidskými právy a pod záštitou OSN. Zelení tak nově tolerují vojenskou intervenci jako nástroj mírových sil na základě kapitoly VI. a VII. Charty OSN.²⁴⁷

²³⁹ Christoph Egle, *Ende des rot-grünen Projektes eine Bilanz der Regierung Schröder 2002-2005* (Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2007), 119.

²⁴⁰ Die Grünen, *Das Bundesprogramm 1980*, 5 (přeloženo autorkou).

²⁴¹ Bündnis 90/Die Grünen, *Grundsatzprogramm*, 10 (přeloženo autorkou).

²⁴² „Se stejnou intenzitou se zasazujeme za nenásilí a lidská práva,“ viz.: *Ibid.*, 11 (přeloženo autorkou).

²⁴³ *Ibid.*, 16 a 164.

²⁴⁴ *Ibid.*, 159.

²⁴⁵ *Ibid.*, 161.

²⁴⁶ *Ibid.*, 160–161.

²⁴⁷ *Ibid.*, 162.

Avšak i s touto novou definicí zahraniční bezpečnostní politiky, kdy jsou Zelení nově ochotni připustit podmíněné nasazení ozbrojených, by strana ve svém rozhodnutí ohledně Kosova byla v rozporu i se svým novým stranickým programem, protože vojenská intervence proběhla bez mandátu OSN, jenom na základě rozhodnutí NATO, což nepřipouští ani nový stranický program. Případ Kosova je však v programu uveden jako výjimečný případ nasazení ozbrojených sil, který byl vzhledem k akutní situaci nezbytný. Důležité ale bylo to, že i přes patrný vliv Kosova na odklon od dosavadního radikálního pacifismu strany prosazovaného ve starém programu, tento případ nemá sloužit jako precedens. Podobné řešení i v rámci jiných případů se může podle Zelených konat jen za předpokladu „přesvědčivého lidsko-právního legitimního základu“.²⁴⁸

Z těchto změn, které se týkaly bezpečnostních a zahraničních otázek, které byly mimo jiné důležité v rámci krize v Kosovu, je patrné, že se Zelení po zkušenostech v Kosovu od svého původního radikálního pacifismu odklonili a posunuli se blíže k účelovému pacifismu. Za jistých podmínek byli schopni připustit ozbrojené nasazení jako prostředek pro zachování míru. Avšak takovéto jednání mělo nadále sloužit pouze jako prostředek *ultima ratio* a bylo možné jen za striktních podmínek předem definovaných stranou. Zelení se tak jako politická strana přiblížili více politické realitě a stali se tak v zahraničně politickém rámci více flexibilnější. I přes tento zásadní posun však nadále upřednostňovali civilní formy řešení konfliktu a navíc možné nasazení ozbrojených jednotek německé armády schvalovali jen na základě mezinárodní operace. Zásadně se stavěli proti tomu, aby německé armádě bylo umožněno jednat pouze na základě svého subjektivního rozhodnutí, bez mandátu mezinárodních organizací.²⁴⁹

Nedodržení základní a původní ideologie Zelených bylo v této krizi očividné. Avšak by mělo být hodnoceno v kontextu daných skutečností. K porušení jednoho ze základních principů Zelených došlo proto, aby jiný princip, a to zachování lidských práv, byl zachován. Nedá se ale říci, že se Zelení od tohoto principu bezmezně odvrátili. Víceméně se snažili všechny své principy kompromisní cestou zachovat. O tom svědčí i fakt, že v Bielefeldu vyhrál návrh předsednictva strany, který hledal střední cestu řešení mezi radikálními pacifisty a vládním kurzem. Návrhy, které podporovaly dosavadní taktiku vlády a požadovaly pokračování v náletech, nedostaly potřebnou

²⁴⁸ Ibid., 164.

²⁴⁹ Ibid., 162.

většinu.²⁵⁰ Strana tak i přes souhlas s vojenským nasazením jako posledním východiskem v dané situaci nadále upřednostňovala civilní prostředky k řešení konfliktu. V rámci delší dalekosáhlé reformy chtěla docílit toho, že už obdobná situace, kdy bude muset být násilí použito jako krajní řešení při konfliktech, nenastane.²⁵¹

Okolnosti stranu donutily odstoupit od svých ideálů a postavit se skutečnosti, že jako vládní strana musí být schopná kompromisů, aby své politické cíle mohla prosazovat. Bütikoffer správně konstatoval, že strana tímto stranickým sjezdem a rozhodnutím „přišla o své iluze“.²⁵²

²⁵⁰ Například návrh č.41 Michaela Ortmanse aj.: „Bündnis 90/Die Grünen stimmen einer militärischen Intervention der NATO im Kosovo mit Beteiligung deutscher Soldaten zu.“ se do hlavního klání nedostal, blíže viz.: Bündnis 90/Die Grünen, Protokoll: 2. Außerordentliche Bundesversammlung Seidensticker-Halle in Bielefeld, 6–7.

²⁵¹ Předsednictvo Zelených, Požadavek: „Frieden für die Menschen vereinbaren! Für einen Frieden im Kosovo, der seinen Namen zu Recht trägt“, 2–5.

²⁵² „35 grüne Jahre (22): Kosovo-Sonderparteitag in Bielefeld 1999“, *Oficiální webové stránky Zelených*, <https://www.gruene.de/ueber-uns/35-gruene-jahre-35-gruene-geschichten/35-gruene-jahre-22-kosovo-sonderparteitag-in-bielefeld-1999.html> (ověřeno 3. května 2016).

Závěr

Daná práce analyzovala vnitrostranickou problematiku Zelených na konkrétním příkladu války v Kosovu. V rámci prvních dvou kapitol uvedla do historického pozadí strany a představila nejdůležitější souvislosti týkající se dané problematiky. Vývoj proudů, které uvnitř strany působily, byl rozdělen chronologicky celkem do osmi fází. Během každé z nich byly analyzovány jednotlivé vnitrostranické proudy a jejich rozdílné politické názory, které zapříčiňovaly časté interní konflikty. Poslední kapitola se zabývala jedním z nich. Konkrétně analyzovala spor ohledně nasazení ozbrojených sil v rámci války v Kosovu, který představoval jeden z nejzávažnějších vnitrostranických konfliktů od dob jejího založení. Tento spor se týkal především různého ideologického chápání pacifismu v rámci jednotlivých proudů uvnitř strany.

Strana tomuto vnitrostranickému sporu musela čelit od počátku své účasti na spolkové vládě, když nepřímo souhlasila s tím, že pokud se situace v Kosovu nadále vyhrotí, bude se SRN muset účastnit své první ozbrojené mise od 2. světové války. V oficiální rovině se pak Zelení k válečnému konfliktu poprvé vyjádřili v březnu 1999 prohlášením, z něhož je patrná víra, že se daný konflikt podaří v rámci konference v Rambouillet vyřešit nekonfliktní cestou. K tomu ale nedošlo a válečná situace v Kosovu, stejně tak jako konflikt uvnitř Zelených nadále eskalovaly. To se projevilo v plné síle na mimořádném stranickém sjezdu v Bielefeldu, kdy situace byla natolik vyhrocená, že hrozilo rozpadnutí strany a s tím související konec červeno-zelené koalice.

Práce si kladla za cíl dokázat, že Zelení, ač byli už od začátku svého vzniku konfrontováni s interními spory a nejednotným směrem, se dokázali v kritické situaci sjednotit a neohrozit tak své další fungování a červeno-zelenou koalici. Stejně tak jejím cílem bylo představit proudy, které během tohoto vnitrostranického konfliktu sehrály největší roli při jeho řešení a zodpovědět na otázku, zda je podpora vojenského nasazení SRN ve válce v Kosovu v rámci politiky Zelených obhajitelná.

Práce přitom dospěla k následujícím závěrům. Zelení i přes gradaci interního sporu spojeného s válkou v Kosovu dokázali nadále fungovat jako jednotná politická strana. Ve fázi eskalace konfliktu rozhodovali mezi dvěma finálními návrhy usnesení, které si byly v mnoha aspektech podobné. V obou byl přítomen odpor vůči použití dalšího násilí. Rozdíl spočíval v tom, že stranické vedení bylo přesvědčeno o tom, že

pokud by nedošlo ke splnění podmínky oboustranného příměří a zahájení jednání, bylo další použití násilí v rámci zahraničně-politického kontextu nevyhnutelné, zatímco druhý návrh obsahoval podmínku trvalého bezpodmínečného ukončení válečných operací. I přes to, že část Zelených kritizovala většinový souhlas s návrhem předsednictva strany a někteří členové se poté proti Zeleným vymezili, nedokázaly tyto protesty další fungování strany a červeno-zelenou koalici ohrožit.

Z dané práce vyplývá, že nejdůležitější proudy byly v dané konfliktní situaci tvořeny pravicovým křídlem zastoupeným *Realos* a dále pak levicovým křídlem, uvnitř něhož působili *Původní zelení* (PZ), *Vládní levice* (VL) a diskuzní platforma *Babelsbergský kruh*. Vzhledem k tomu, že Zelení v tomto období působili ve spolkové vládě, měli členové *Realos* a VL největší vliv na vládní dění. *Babelsbergský kruh* se jako diskuzní platforma, která měla řešit vnitrostranické spory uvnitř levicového křídla, neosvědčil. Když spor na stranickém sjezdu v Bielefeldu eskaloval, uskupení se rozpadlo. PZ se stali nejvíce aktivními právě během tohoto stranického sjezdu. Po výsledném hlasování, které rozhodlo v jejich neprospěch, jejich aktivita upadla a jejich působení tak nemělo na další vývoj Zelených velký vliv.

V důsledku Kosova a nového zahraničně-politického vymezení v novém stranickém programu se Zelení stali stranou, která na aktuální politickou realitu může reagovat flexibilněji, což jí mimo jiné otevřelo možnosti nové stranické spolupráce. Strana svým zásadním rozhodnutím v Bielefeldu upřednostnila svou další možnou účast ve vládě nad základní principy Zelených a porušila tak i svůj volební program z roku 1998. Většina členů ovšem tak jednala s vědomím, že případné další nasazení ozbrojených sil, které bylo v rozporu s tehdejší stranickým programem, představovalo za daných podmínek jediné možné řešení. Navíc tento stranický program z roku 1980 byl již velice neaktuální a zdaleka neodpovídal dané politické situaci. V té době Zelení už byli stranou, která si prošla určitým vývojem. Mimo jiné o tom svědčí i to, že už tehdy byly započaty diskuse o potřebě nového stranického programu, ve kterém následně výjimečnost této situace zdůraznili. Z tohoto důvodu práce dospěla k závěru, že vzhledem k dané situaci a kontextu je rozhodnutí Zelených v rámci jejich politiky obhajitelné.

Přestože Zelení tento v jistých ohledech zásadní vnitrostranický konflikt překonali, můžeme i v pozdějším působení strany ve spolkové vládě sledovat další spory ohledně nasazení armády SRN v zahraničních operacích, jako například v Afghánistánu, přičemž se však už nejednalo o tak zásadní interní spor, jakým bylo

Kosovo.²⁵³ Působí až paradoxně, že vláda, která nastoupila především s cílem řešit vnitropolitickou situaci, byla primárně konfrontována s bezpečnostní politikou.

Strana tedy od svého radikálního pacifismu jako od své hlavní stranické zásady odstoupila. V rámci sjezdu v Bielefeldu se rozhodla pro návrh, který byla schopná ve vládě obhájit. Důvodem proto byla nejen konkrétní zahraničně-politická situace, ale navíc i skutečnost, že kdyby se tehdy rozhodla jinak a zvolila protivládní linii, ocitla by se v opozici. Tím by se situace v Kosovu nevyřešila a Zelení by přitom ztratili svůj veškerý vládní vliv a nemohli tak prosadit své další cíle, kvůli kterým do vlády šli.²⁵⁴ To, že strana tento vnitrostranický konflikt překonala, ji v rámci jejího spolkového vládního působení posílilo. Zelení dokázali, že jsou schopni i ve vyhrocených politických situacích fungovat jako vládní aktér.

Díky překonání vnitrostranického konfliktu ohledně Kosova a dalšímu fungování v rámci spolkové vlády se strana posunula reálně politickým směrem, což jí umožnilo další působení jak na spolkové, tak na zemské politické úrovni. Z dnešního pohledu Zelení tak představují jednu ze stabilních politických stran, která je trvale zastoupena ve Spolkovém sněmu. V posledních spolkových volbách obdržela 8,4 % hlasů, v přepočtu 63 mandátů.²⁵⁵ Na zemské úrovni pravidelně též dosahuje úspěšných volebních výsledků. Příkladem pro to jsou poslední volby v Bádensku-Württembersku, kdy se Zeleným podařilo docílit výsledku 30,3 %²⁵⁶, s čímž v této spolkové zemi představují nejsilnější politickou stranu. Navíc se strana na zemské úrovni otevřela kromě spolupráce s SPD i jiným možným koalicím. V Hesensku se například Zelení účastní zemské vládní koalice spolu s CDU.²⁵⁷ I přes stále přítomné vnitrostranické spory, s kterými se musí vypořádávat, lze tedy konstatovat, že strana Zelených nadále působí v SRN jako funkční politický aktér a že Zelení představují jednu z hlavních německých politických stran, která je otevřena politické spolupráci, a to jak na spolkové, tak i na zemské vládní úrovni.

²⁵³ Otto, *Die Grünen und der Pazifismus*, 110.

²⁵⁴ Jako příklady lze uvést výstup z jádra či zavedení ekologické daně z příjmu a zavedení fantu.

²⁵⁵ „Endgültiges Ergebnis der Bundestagswahl 2013“, Bundeswahlleiter, https://www.bundeswahlleiter.de/de/bundestagswahlen/BTW_BUND_13/ergebnisse/bundesergebnisse/index.html (ověřeno 3. května 2016).

²⁵⁶ „Amtliches Endergebnis der Landtagswahl 2016 - Pressemitteilung“, 4. leden 2016, https://im.baden-wuerttemberg.de/fileadmin/redaktion/m-im/intern/dateien/pdf/PM_Amtliches_Endergebnis_LTW_2016.pdf (ověřeno 3. května 2016).

²⁵⁷ Timo Frasch, „Schwarz-Grün in Hessen: Geräuschloses Regieren“, *Frankfurter Allgemeine online*, 13. 1. 2015, <http://www.faz.net/aktuell/politik/inland/ein-jahr-schwarz-gruene-koalition-in-hessen-geraeuschloses-regieren-13368148.html> (ověřeno 3. května 2016).

Summary

This thesis deals with the internal problems of the Greens concretized on the example of the war in Kosovo in 1999. At first it introduced the conflicts inside the party since the time of its foundation till the dispute in question concerning the participation of the FRG in the war in Kosovo. Individual streams were presented and their different perception of the real situation. Better to say, the dispute had arisen because of the dilemma whether the Greens should continue in supporting the governmental course or not.

The escalating moment of this conflict was demonstrated by the congress of the party in Bielefeld in May 1999. In the final voting there stood two proposals against each other: on the one hand the proposal of the chairmanship of the party and on the other hand the proposal of the group around the politician Christian Ströberle. Those two proposals were alike in many aspects. The both aimed at the termination of the air raids. The difference existed in the fact that the proposal of the chairmanship claimed the interruption of the air raids only in order to start peace negotiations between the Serbs and the Albanians. The counterproposal called for the immediate and permanent termination. It thus did not admit any repeated start of the air attacks in case there was no reconciliation between the Serbs and Albanians. Thus the both two proposals demanded the change of the course of the current government. However, from this point of view, the second proposal was more radical and gave no space for compromise. The government together with the then green minister of foreign affairs Joschka Fischer was ready to tolerate the proposal of the chairmanship, only. If the second proposal had been supported by the party the coalition could have fallen apart.

The final voting decided that the proposal of the chairmanship succeeded. Following that this decision affected neither the governmental course nor the foreign policy of the FRG. But it fundamentally influenced the policy of the Greens. The streams Governmental Left and the "Realos" gained more profit from this dispute. Contrary to that the radical left wing represented by the stream the Original Greens drew back. The majority decision of the party was in contradiction to the main principles of the Greens stipulated in their programme from 1980. Moreover, the Greens acted even in contradiction to their programme from 1998. Thus the party definitely turned away from the then current radical pacifism to the so called "calculated

pacifism". Owing to the existing escalated situation it was able to tolerate attacks as ultima ratio means. Besides it was aware of its role of the governmental party on the Germany-wide level. Had it decided to go explicitly against the governmental course the coalition would have fallen apart and in spite of that the new government would have continued to support the policy of the NATO. In that case the decision of the German Greens would have had no influence on the current situation in Kosovo. The Greens would have come back into the opposition again, they would have just caused new elections, instability inside the party and their principal issues in their election programme would have remained unfulfilled (e.g. the exit from the nuclear energy). The thesis comes to the conclusion that the policy of the political party of the Greens can be in the frame of the existing context defensible. Furthermore it introduces impacts of this decision on their further functioning, out of which was the principal change in their new party programme. The Greens are able, under certain and precisely defined conditions, to accept violence as possible means for achievement of the peace. Therefore, they do not perceive the situation in Kosovo as a possible precedent. In the contrary, they emphasise the exclusivity of the situation. A further similar conflict should be considered from the point of view of the individual wide judgement of such a case.

With overcoming of the dispute inside the party in the present escalated situation the Greens confirmed their role of a competent governmental player and the functionality of the unified party what was proved by the further governmental cooperation with the SPD. When judging the Greens today we can see even though the present streams in the party that are time to time responsible for the conflicts inside the party. Nevertheless, such conflicts do not jeopardize the behaviour of the party in the frame of the Germany-wide political discourse. Thus the Greens represent one of the four main German political parties open to the wide political cooperation.

Seznam zkratek

ANN	Akční společnost nezávislých Němců	(AUD Aktionsgemeinschaft Unabhängiger Deutsche)
APO	Mimoparlamentních hnutí	(Außerparlamentarische Opposition)
BSE	Bovinní spongiformní encefalopatie	
CDU	Křesťanskodemokratická unie Německa	(Christliche Demokratische Union Deutschlands)
DNS	Demokratičtí nedogmatictí socialisté/socialistky uvnitř Zelených	(BUS Basisdemokratische undogmatische Sozialist/inn/en in den Grünen)
DM	Německá marka, bývalá měna v SRN	(Deutsche Mark)
FDP	Svobodná demokratická strana Německa	(Freie Deutsche Partei)
LF	Levé forum	(Linkes Forum)
NATO	Severoatlantická aliance	(North Atlantic Treaty Organization)
NDR	Německá demokratická republika	(DDR Deutsche demokratische Partei)
OSN	Organizace spojených národů	(UN United Nations)
PDS	Strana demokratického socialismu	(Partei des demokratischen Sozialismus)
PKTC	Pracovní kruh třetí cesta	(ADW Arbeitskreis Dritter Weg)
PSEP	Pracovní společnost ekonomické politiky	(AGÖP Arbeitsgemeinschaft ökologische Politik)
PZ	Původní zelení	(Bündnis Grüne)
SPD	Sociálně demokratická strana Německa	(Sozialdemokratische Partei Deutschlands)
SRN	Spolková republika Německo	(BRD Bundesrepublik Deutschland)
UÇK	Kosovská osvobozenecská armáda	(Ushtria Çlirimtare e Kosovës)
USA	Spojené státy americké	(United States of America)
VL	Vládní levice	(Regierungslinke)
ZAB	Zelená akce budoucnost	(GAZ Grüne Aktion Zukunft)

Použitá literatura

Primární prameny

Bündnis 90/Die Grünen. Assoziationsvertrag zwischen BÜNDNIS 90 und DIE GRÜNEN. Hamburg 1993.

Bündnis 90/Die Grünen. Grundsatzprogramm. „Zukunft ist grün!“. Berlin: 2002.

Bündnis 90/Die Grünen. Programm zur Bundestagswahl 1994. „Nur mit uns“. Berlin: 1994.

Bündnis 90/Die Grünen. Programm zu Bundestagswahl 1998. „Grün ist der Wechsel“ Berlin: 1998.

Bündnis 90/Die Grünen , Protokoll: 13. Ordentliche Bundesversammlung Messe in Erfurt 5.3. – 7.3.1999. Uchováno v *Archiv Grünes Gedächtnis*, Berlín, SRN.

Bündnis 90/Die Grünen, Protokoll: 2. Außerordentliche Bundesversammlung Seidensticker-Halle in Bielefeld, 13. květen 1999. Uchováno v *Archiv Grünes Gedächtnis*, Berlín, SRN.

Bündnis 90/Die Grünen. Stellungnahme der Bundestagsabgeordneten von Bündnis 90/Die Grünen. „Kosovoeinsatz der Bundeswehr, notwendiger Einsatz oder Interventionstruppe gegen Serbien“. Berlin: 1. března 1999. Uchováno v *Archiv Grünes Gedächtnis*, Berlín, SRN.

Bündnis 90/Die Grünen. Vierjahresprogramm 1998–2002. „Neue Mehrheit nur mit uns“. Berlin: 1999.

Bündnis 90/Die Grünen a SPD. Koaliční smlouva mezi Bündnis 90/Die Grünen a SPD. „Aufbruch und Erneuerung – Deutschlands Weg ins 21. Jahrhundert“. Berlin: 1998.

Cremer, Uli a Ströbele Christian et al. Antrag V-34: „Für eine friedliche und nachhaltige Lösung des Kosovo-Konflikts!“. Požadavek na stranickém sjezdu v Erfurtu, 5.–7. Březen 1999. Uchováno v *Archiv Grünes Gedächtnis*, Berlin, SRN.

Deutscher Bundestag. „Stenographischer Bericht 248. Sitzung. Bonn, 16. Oktober 1998“. *DIP (Dokumentations- und Informationssystem für Parlamentarische Vorgänge)*. <http://dip21.bundestag.de/dip21/btp/13/13248.pdf> (ověřeno 3. května 2016).

Deutscher Bundestag. „Stenographischer Bericht 48. Sitzung. Bonn, 25. Juni 1999“. *DIP (Dokumentations- und Informationssystem für Parlamentarische Vorgänge)*. <http://dipbt.bundestag.de/doc/btp/14/14048.pdf> (ověřeno 3. května 2016).

Die Grünen. Das Bundesprogramm 1980. Saarbrücken: 1980.

Die Grünen. Volební plakát: „Alle reden von Deutschland. Wir reden vom Wetter“. *Bündnis 90/die Grünen Webseite*. https://www.gruene.de/fileadmin/_processed_/csm/Plakat_Alle_reden_von_Deutschland_225x317_3ea6089cf0.jpg (ověřeno 3. května 2016).

Otevřený dopis straně Zeleným: „Die Katastrophe in Bosnien und die Konsequenz für unsere Partei Bündnis 90/Die Grünen“. Bonn, 30. července 1995. Uchováno v *Archiv Grünes Gedächtnis*, Berlin, SRN.

Fischer, Joschka. Řeč na stranickém sjezdu v Bielefeldu—přepis. Bielefeld, 13. 5. 1999. Uchováno v *Archiv Grünes Gedächtnis*, Berlin, SRN.

OSN. „Charta Organizace spojených národů a Statut mezinárodního soudního dvora“. *OSN – Česká republika*. <http://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/03/charta->

[organizace-spojenych-narodu-a-statut-mezinarodniho-soudniho-dvora.pdf](#) (ověřeno 3. května 2016)

OSN, Rada bezpečnosti. „Rezoluce č. 1199“. *United Nations website*. 23. září 1998. http://www.un.org/Depts/german/sr/sr_98/sr1199.pdf (ověřeno 3. května 2016).

Předsednictvo Zelených. Požadavek: „Frieden für die Menschen vereinbaren! Für einen Frieden im Kosovo, der seinen Namen zu Recht trägt“. 2. Außerordentliche Bundesversammlung Seidensticker-Halle in Bielefeld, 13. květen 1999. Uchováno v *Archiv Grünes Gedächtnis*, Berlín, SRN.

Roth, Claudia a Christian Ströbele et al. Požadavek: „Luftangriffe sofort beenden und mit der Logik der Kriegsführung brechen“. 2. Außerordentliche Bundesversammlung Seidensticker-Halle in Bielefeld, 13. Mai 1999. Uchováno v *Archiv Grünes Gedächtnis*, Berlín, SRN.

Schubert, Hans-Jürgen. „Dreizehn politisch-moralische Thesen“. *Webseite von BasisGrün e.V.*, 9. duben 1999. <http://basisgruen.gruene.linke.de/gruene/bund/Kosovo/hj-schubert.htm> (ověřeno 3. května 2016).

„Annelie Buntenbachs Rede auf dem Kosovo-Sonderparteitag in Bielefeld 1999“. YouTube video, 16:37. zveřejněno BÜNDNIS90/DIE GRÜNEN. Říjen 2010. <https://www.youtube.com/watch?v=UckokjNcDwU> (ověřeno 3. května 2016).

Sekundární literatura

Monografie

Bierling, Stephan. *Vormacht wider Willen: deutsche Außenpolitik von der Wiedervereinigung bis zur Gegenwart*. Originalausg. Beck'sche Reihe 6030. München: Beck, 2014.

Brücher, Gertrud. *Pazifismus als Diskurs*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften / GWV Fachverlage GmbH, Wiesbaden, 2009.

Egle, Christoph. *Ende des rot-grünen Projektes eine Bilanz der Regierung Schröder 2002-2005*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2007.

Egle, Christoph, Reimut Zohlnhöfer, a Tobias Ostheim. *Das rot-grüne Projekt Eine Bilanz der Regierung Schröder 1998-2002*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2003

Fischer, Joschka. *Die rot-grünen Jahre: deutsche Außenpolitik : vom Kosovo bis zum 11. September*. Köln: Kiepenheuer, 2007.

Friedrich, Roland. *Die deutsche Außenpolitik im Kosovo-Konflikt*. 1. Aufl. Berliner Schriften zur internationalen Politik. Wiesbaden: VS, Verl. für Sozialwiss, 2005.

Gritsch, Kurt. *Nie wieder Krieg (ohne uns)! Die Rolle von Grünen, Linken und Medien im Kosovo-Krieg*. Heise Medien, 2015.

Heidtmann, Ina. *Die öko-alternative Bewegung „Die Grünen“: gesellschafts- und bildungspolitische Perspektiven*. Aachen: Shaker, 1995.

Hloušek, Lubomír Kopeček Vít. *Politické strany: původ, ideologie a transformace politických stran v západní a střední Evropě*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2010.

Kleinert, Hubert. *Aufstieg und Fall der Grünen: Analyse einer alternativen Partei*. Bonn: J.H.W. Dietz, 1992.

Kleinert, Hubert. *Von Protest zur Regierungspartei: die Geschichte der Grünen*. Frankfurt am Main: Eichborn-Verlag, 1992.

Klein, Markus, a Jürgen W. Falter. *Der lange Weg der Grünen: eine Partei zwischen Protest und Regierung*. Originalausg. München: C.H. Beck, 2003.

Kraushaar, Wolfgang. *Fischer in Frankfurt: Karriere eines Aussenseiters*. 1. Aufl. Hamburg: Hamburger Edition, 2001.

Martin, Pierre, a Mark R. Brawley, ed. *Alliance politics, Kosovo, and NATO's war: allied force or forced allies?* 1st ed. New York, N.Y: Palgrave, 2001.

Maul, Hanns, Sebastian Harnisch, a Constantin Grund. *Deutschland im Abseits? Rot-grüne Außenpolitik 1998-2003*. Baden Baden: Nomos Vrgl., 2003.

Mende, Silke. „Nicht rechts, nicht links, sondern vorn“: *eine Geschichte der Gründungsgrünen*. München: Oldenbourg, 2011.

Nishida, Makoto. *Strömungen in den Grünen (1980-2003): eine Analyse über informell-organisierte Gruppen innerhalb der Grünen*. Münster: Lit, 2005.

Otto, Christian. *Die Grünen und der Pazifismus*. Wissenschaftliche Beiträge aus dem Tectum-Verlag Reihe Politikwissenschaften 48. Marburg: Tectum-Verl, 2011.

Pettenkofer, Andreas. *Die Entstehung der grünen Politik: Kulturosoziologie der westdeutschen Umweltbewegung*. Frankfurt am Main: Campus, 2014.

Prantl, Heribert. *Rot-grün: eine erste Bilanz*. Hamburg: Hoffmann und Campe, 1999.

Raschke, Joachim, a Gudrun Heinrich. *Die Grünen: wie sie wurden, was sie sind*. Köln: Bund-Verlag, 1993.

Raschke, Joachim, a Achim Hurrelmann. *Die Zukunft der Grünen: „so kann man nicht regieren“*. 2., durchgesehene Aufl. Frankfurt ; New York: Campus, 2001.

Reitmayer, Morten, a Thomas Schlemmer, ed. *Die Anfänge der Gegenwart: Umbrüche in Westeuropa nach dem Boom. Zeitgeschichte im Gespräch 17*. Berlin: de Gruyter, 2014.

Ryjáček, Jan. *Spolkový sněm a nasazení ozbrojených sil v zahraničí*. Disertační práce. Praha: Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut mezinárodních studií; 2008.

Struck, Peter. *So läuft das: Politik mit Ecken und Kanten*. Berlin: Propyläen, 2010.

Switek, Niko. *Bündnis 90/Die Grünen: Koalitionsentscheidungen in den Ländern*. 1. Auflage. Die politischen Parteien der Bundesrepublik Deutschland. Baden-Baden: Nomos, 2015.

Volmer, Ludger. *Die Grünen und die Außenpolitik, ein schwieriges Verhältnis: eine Ideen-, Programm- und Ereignisgeschichte grüner Außenpolitik*. 1. Aufl. Münster: Westfälisches Dampfboot, 1998.

Volmer, Ludger. *Die Grünen: von der Protestbewegung zur etablierten Partei: eine Bilanz*. 1. Aufl. München: Bertelsmann, 2009.

Wolfrum, Edgar. *Rot-Grün an der Macht: Deutschland 1998-2005*. München: C.H. Beck, 2013.

Wünsch, Roland. *Das Ende der Alternative: die Grünen in der Wiedervereinigung*. Bonn: Pahl-Rugenstein, 1995.

Články z periodik

Bergmann, Kristin. „Regierungsbildung 1998: Dokumentation der Koalitionsverhandlungen“. *Zeitschrift für Parlamentsfragen* 30, č. 2 (1999): 316–25.

Blühdorn, Ingolfur. „Option Grün: Alliance 90/The Greens at the Dawn of New Opportunities?“ *German Politics & Society* 27, č. 2 (30. červen 2009): 45–62.

Blühdorn, Ingolfur. „Reinventing Green Politics: On the Strategic Repositioning of the German Green Party". *German Politics & Society* 18, č. 1 (březen 2009): 36–54.

Meiers, Franz-Josef. „Von der Scheckbuchdiplomatie zur Verteidigung am Hindukusch. Die Rolle der Bundeswehr bei multinationalen Auslandseinsätzen 1990–2009". *Zeitschrift für Außen- und Sicherheitspolitik* 3, č. 2 (duben 2010): 201–22.

Hyde-Price, Adrian. „Germany and the Kosovo War: Still a Civilian Power?" *German Politics* 10, č. 1 (duben 2001): 19–34.

Mair, Peter. „The Green Challenges and Political Competition: How Typical is the German Experience?" *German Politics* 10, č. 2 (2001): 99–116.

Webber, Mark. „The Kosovo War: A Recapitulation". *International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1944-)* 85, č. 3 (2009): 447–59.

Novinové články a časopisy

Beucker, Pascal. „Interview mit Bärbel Höhn“. *Jungle World online*, 19. květen 1999. <http://www.beucker.de/1999/juwo19-05-99.htm> (ověřeno 3. května 2016).

Beucker, Pascal. „Interview mit Hans-Christian Ströbele“. *taz ruhr online*, 5. červen 1999. <http://www.beucker.de/interviews/taz6-5-99.htm> (ověřeno 3. května 2016).

Beucker, Pascal. „Netzwerk Abgestürzt“. *Jungle World online*, 9. červen 1999. <http://jungle-world.com/artikel/1999/23/30575.html> (ověřeno 3. května 2016).

Fischer, Joschka. „Gespensterweg und Abenteueri“. *Die Zeit*, 14. duben 1989. <http://www.zeit.de/1989/16/gespensterweg-und-abenteueri/seite-2> (ověřeno 3. května 2016).

Lersch, Paul; Palmer, Hartmut; Schumacher, Hajo; Vehlewald, Hans-Jörg „D-Day in Bielefeld“. *Der Spiegel* 1999, č. 20 (17. květen 1999): 28–29.

Thaler, Thorsten. „Hamburg: Abspaltung von Grünen-Fraktion“. *Junge Freiheit online*, 21. květen 1999. <https://phinau.de/jf-archiv/archiv99/219yy13.htm> (ověřeno 3. května 2016).

„Trotz Bielefelder Beschluß kein Grünen-Antrag zum Kosovo-Krieg“. *Die Welt online*, 19. květen 1999. <http://www.welt.de/print-welt/article571775/Trotz-Bielefelder-Beschluss-kein-Gruenen-Antrag-zum-Kosovo-Krieg.html> (ověřeno 3. května 2016).

Internetové zdroje

„35 grüne Jahre (22): Kosovo-Sonderparteitag in Bielefeld 1999“. *Oficiální webové stránky Zelených*. <https://www.gruene.de/ueber-uns/35-gruene-jahre-35-gruene-geschichten/35-gruene-jahre-22-kosovo-sonderparteitag-in-bielefeld-1999.html> (ověřeno 3. května 2016).

Höhn, Bärbel. „Die Grünen und der Kosovo-Krieg“. *Deutschlandfunk*, 27. duben 1999. http://www.deutschlandfunk.de/die-gruenen-und-der-kosovo-krieg.694.de.html?dram:article_id=58323 (ověřeno 3. května 2016).

„Enttäuschte Grüne gründen das ‚Netzwerk Grün-Links-Alternativ‘: Unbelehrbar!“, *Gegenstandpunkt* 6, č. 3 (červen): 25–31, *GEGENSTANDPUNKT*, <http://www.gegenstandpunkt.com/gs/1999/3/gs19993c06h2.html> (ověřeno 3. května 2016).

„Ergebnisse der Bundestagswahlen 1949 bis 2013“, *Der Bundeswahlleiter*,
https://www.bundeswahlleiter.de/de/bundestagswahlen/fruehere_bundestagswahlen/
(ověřeno 3. května 2016).

Volmer, Ludger. Abgeordneter im Deutschen Bundestag 1993-1998,
<http://www.ludger-volmer.de/abgeordneter.html> (ověřeno 3. května 2016).

„Wahl zum 10. Deutschen Bundestag am 6. März 1983“, *Der Bundeswahlleiter*,
https://www.bundeswahlleiter.de/de/bundestagswahlen/fruehere_bundestagswahlen/btw_1983.html (ověřeno 3. května 2016).

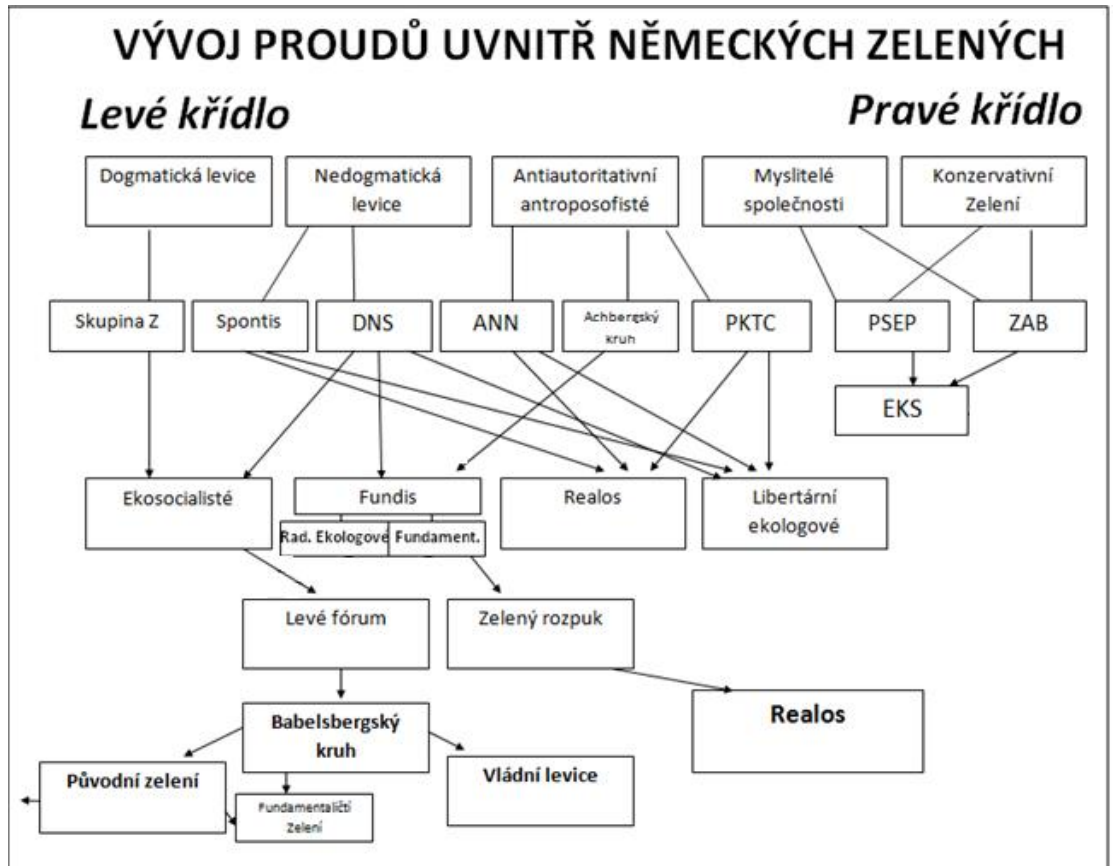
„Wahl zum 14. Deutschen Bundestag am 18. September 1998“, *Der Bundeswahlleiter*,
https://www.bundeswahlleiter.de/de/bundestagswahlen/fruehere_bundestagswahlen/btw_1998.html (ověřeno 3. května 2016).

Seznam příloh

Příloha č. 1: Vývoj proudů uvnitř německých Zelených (graf)

Přílohy

Příloha č. 1: Vývoj proudů uvnitř německých Zelených (graf)

Informace převzaty z: Makoto Nishida, *Strömungen in den Grünen (1980-2003): eine Analyse über informell-organisierte Gruppen innerhalb der Grünen* (Münster: Lit, 2005). Graf zpracován autorkou.